

S

Ü

N

I

A természet hangján,
minden zöldfülü gyerekeknek

A „főnix” tolla
Hogyan született a félelem?

Állati veszélyes!

Újrahasznított papíron

**A természet hangján,
minden zöldfülü gyerekeknek**

Arra gondoltam, hogy most Nektek írok: azoknak a gyerekeknek, akik évek óta szorgalmasan és kitartással leveleztek velünk. Tudom magamról, hogy milyen rossz az, amikor adunk, nem is akármit, hanem a legszebb gondolatainkat, rajzainkat, álmainkat – és semmi visszajelzés nem jön. Az olyan, mintha egy feneketlen kútba dobálnám be mindazt, ami fontos nekem, amit hiszek a világról. Legyen ez most másképp!

Nagyon sok gyerek ír, rajzol nekünk, nekem. Kisebbek, nagyobbak. Olyanok is, akik a Süni újraindulásától kitartóan velünk vannak, és olyanok is, akik most kapcsolódnak be ebbe a játékba. Amikor felbontjuk a borítékjaitokat, kiderül az ég, felsüt a Nap. Egymásra nézünk, mi, akik hónapról hónapra papírra álmodjuk ezt a lapot, és vidámság járja át a szerkesztőségi szobát. Van, akinek még csetlik-botlik a keze, és van, aki már gyakorlott mozdulatokkal rója tele a papírt – nekünk egyformán kedves mindkettő.

Jó kis világot álmodni, ez a cél. A tiétek is, a miénk is. Látjuk, mennyit töprengtek, gondolkoztok azon, hogy hogyan lehetne másképp. Mit lehetne kezdeni az égisz szeméthegekkel, a nemtörődőséggel, a hanyagsággal. Kész terveitek vannak – valósításátok meg, ha nagyok lesztek! Minden levélre nem tudunk válaszolni, ezért helyette legyen itt minden egyes ajándék-levéltre az üzenet: örömet szereztek vele nekünk. Köszönjük, és így tovább!

Mirtse Zsuzsa

Tartalom

Támadó Állatok	2. oldal
Hogyan született a félelem	9. oldal
A flamingó ruhája	12. oldal
A csimpánzok nagykövete	16. oldal
Tavaszi kirándulás	20. oldal
Hol szedik az üveggolyót?	30. oldal
Medúzák a „mosógépben”	34. oldal
Budapest szavannája	36. oldal
Hol a helye a hóvirágnak?	40. oldal
Futónövények a szobában	42. oldal
Ökobulvár	44. oldal

Vadászol, vagy rád vadásznak?

Szinte mindenki
elborzad
a gondolattól,
hogy az embert
megtámadhatják,
megölhetik, netán
fel is falhatják az
állatok – úgy tűnik,
nehezebben tudunk
ezzel megbékélni,
mint a közúti
balesetekkel vagy
a háborúk okozta
veszteségekkel.

Támadó állatok

Buzás Balázs felvétele

Vegyesevő főemlős elődeink egykor éppúgy prédái lehettek a ragadozóknak, mint a mai majmok. Úgy tűnik azonban, hogy fejlődésünk befejező szakasza, tehát pár tízezer év elegendő volt arra, hogy az állatok többsé-

gében kialakuljon egyfajta ösztönös tisztelet: a vadonélő emlősállatok legtöbbször – még a nálunk jóval nagyobb és erősebb ragadozók is – kerüli az embert. Hallani magányos vándorokról, akik fegyver nélkül kószáltak

ragadozók lakta vidékeken, és semmi bajuk nem esett. Ennek ellenére nagy ritkán azért előfordulnak balesetek, főként ott, ahol az emberiség túlnépesedett, s a vadállatoknak egyre kevesebb hely marad.

Nézz hátra, jön a farkas!

Európában a farkast tartották, sőt tartják néhol még ma is emberevő bestiának. Vajon van-e alapja ennek? Nos, igen is, meg nem is. Napjaink farkasa tart az embertől. Időtlen idők óta nem hallani olyan esetről, amikor egészséges farkas egészséges emberre támadt volna. És itt a kulcs ez a szó: egészséges! Hajdan ugyanis Magyarországon is elterjedt betegség volt a veszettség. Kiváltképpen a kutyák, rókák terjesztették, s persze az ordasok is fertőződhetnek a kórral. A veszettségnek pedig van egy dühöngő szakasza, amikor minden állat támadhat, így a farkas is. Az évszázados leírásokban persze az nem szerepelhet, hogy a támadó farkas veszett volt-e vagy sem, esetleg a végsőig kiéhezve küzdötte le az embertől való ösztönös félelmét. Egyes források szerint a háborúk során a halottakból is lakmároztak a farkasok, ám erre hiteles bizonyíték nincs. Sokkal inkább oka lehet az ordas „befeketésének” az, hogy a legelő jószágra nézve valóban veszélyt jelent.

Tigrisek és oroszlánok

Emberevő oroszlánokról, tigrisekről sokat lehet hallani és olvasni, de valójában a legtöbb

nagymacska csak akkor támad emberre, ha valami baleset érte, például meglőtte egy vadász, sültüske fúródott a lábába, esetleg megöregedett, és ezért vált képtelenné az embernél gyorsabb zsákmány elérésére. Ahol az emberi népesség túlszaporodott, s nem maradt hely a ragadozók zsákmányállatainak, ott szintén előfordult, hogy rászoktak az emberhúsra, aztán előbb-utóbb lelőtték őket. Különösen híresekké váltak *Jim Corbett* indiai történetei, ő emberevő tigrisekre és párducokra vadászott, *Patterson* ezredesnek pedig Afrikában sikerült elejtenie a hírhedt

Bécsy László felvétele

„Meggzelődült” ordasok

Mostanában egyáltalán nem hallani emberre támadó ordasokról, pedig a hegyekben bővelkedő országokban, például Szlovákiában ma is több száz farkas él. A farkába verődött kóbor kutyákkal szemben sokkal inkább indokolt az óvatosság!

tsavói emberevő oroszlánokat. A nagymacskák szinte mindig álmában lepik meg az embert, vagy a mezőn, görnyedten dolgozó parasztokat rohanják le hátulról: a felegyenesedett testtartás elriasztja őket.

Túlméretes játékmackó

A barnamedvék nagyon kevés jelét adják hangulatváltozásuknak, ezért támadásuk váratlanul éri az embert. Ritka az olyan közeli és meghitt kapcsolat, mint amelyet ezzel a filmezésre idomított medvével tudott kialakítani a gazdája

Buzás Balázs felvétele

Nincs már hely a nagymacskáknak

Mára egész Ázsiában alig él tigris, a párducok száma is jelentősen lecsökkent. Afrikában az oroszlánok száma töredéke a száz évvel ezelőttinek; Nyugat-Afrikában például alig maradt belőlük. Ma már nem az embereket kell féltetni a nagymacskáktól, hanem éppen fordítva, a nagymacskákat az emberektől...

van, ha a sikeres vadászat érdekében az egyébként főleg gyümölcsön, gombán, apró állatokon élő medvét az ember rászoktatja a húsrá, ahogy az történt a Kárpátokban. Az ilyen módon bebetetett, ún. „vérmedvék” elrabolják a karámból a jószágot, de az emberrel sem haboznak szembeszállni, és húsevő szokásukat bocsaik is eltanulják tőlük.

Bagosi Zoltán felvétele

Mackó bácsi megharagszik

Más a helyzet a medvékkel. Ők nem jönnek zavarba a függőleges tartású ember láttán, hiszen maguk is képesek két lábra állni. A mesék „mackó bácsija” a valóságban veszélyes és szeszélyes állat, amelynek jobb kitérni az útjából. Persze az összeütközést ő sem keresi az emberrel. Medvelakta nemzeti parkokban a turistáknak azt tanácsolják, az erdőt járva fütyöréssel, tapsolással, hangos beszélgetéssel

csapjanak zajt, hogy felbukkanásuk ne érje váratlanul a csendesen málnászó mackót. Baj akkor

A pettyes szfinx

A látszat ellenére a szigorú tekintetű gepárd nem tartozik a veszélyes macskafélék közé. Karmai nem behúzhatók, ezért kopnak, így nem olyan élesek, mint a szintén pettyes leopárdé.

Haszon Gábor felvétele

Haszon Gábor felvétele

Szarvat szegezz!

A békésnek tűnő patások több ember haláláért felelősek, mint a ragadozók – bár hozzá kell tenni, hogy legtöbbször sebzett állat a támadó. A kafferbivaly például komoly galibát tud okozni: az Afrikát megjáró vadászok a legveszélyesebb nagyvadak közé sorolják. Az orrszarvúnak sem kell sok, hogy az embernek szegezze a szarvát –

Felszarvazva

A kafferbivaly a legveszélyesebb afrikai nagyvadak egyike

Buzás Balázs felvétele

Kukucs!

Az elefánt ugyan nem ragadozó, „csak” békés növényevő, de ettől a látványtól azért nem alapaltalanul fagy meg a vér az ember ereiben...

már ahol még van, mára ugyanis a közvetlen kipusztulás veszélye fenyegeti! Az elefánt többnyire beéri a fenyegetéssel (ez általában hatékony is), de ha megmérgesedik, talán mondani sem kell, milyen félelmetes ellenfél. A vízből legelni induló vízilónak sem illik útját állni, mert – ki hinné! – e behemót igencsak fürge tud lenni! Ezek a harcias növényevők valamilyen a trópusok lakói: a hazai erdőlakók közül kétségkívül a vaddisznó a leginkább hirtelen haragú. Zrínyi Miklóst a legenda szerint vadkan ölte meg, de még az agyaras hímnél is veszélyesebb a koca, ha malacait veszélyben érzi.

Állatkerti támadások

Az állatkerti ragadozók nagyon ritkán támadnak gondozóikra. Ennek persze az a fő oka, hogy az ápolók szigorú biztonsági előírások szerint dolgoznak, s nincsenek egy térben az állattal. Egy angol állatkertben viszont bejártak a gondozók az állatokhoz. Ennek sajnálatos következménye lett, hogy egy szibériai tigris végzett az ápolójával. Nemrégiben pedig a Los Angeles-i állatkert egyik tigrise szabadult ki rejtélyes körülmények között, s megtámadott néhány látogatót.

Magyarországon a hatvanas években a Pécsi Állatkerten egy örvös medve sebezte halálra gondozóját. Hajdanán a hazai állatkertekből is szökött meg olykor-olykor fekete párduc, oroszlán, farkas, de őket gond nélkül sikerült visszaterelni ketrecükbe. A megszökött majmok is veszélyesek lehetnek. Jó példa erre a Rotterdami Állatkert hím gorillája, aki azért szökött meg tágas kifutójából, hogy egy heteken-hónapokon át őt ingerlő látogatót megbüntessen. Sikerült neki...

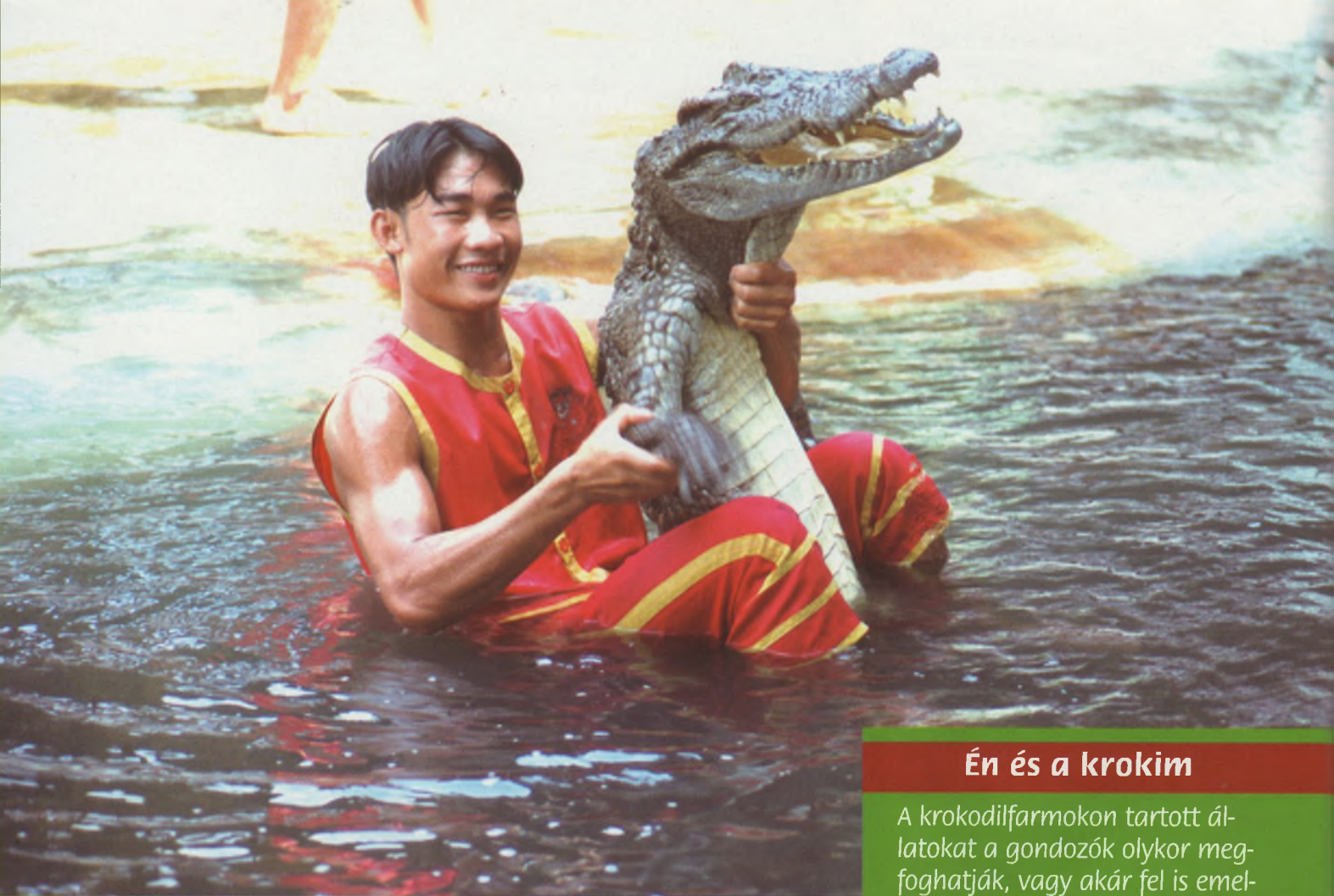
A ragadozóknál vagy majmoknál sokkal több állatkerti balesetet okoztak a patások. Hallottunk gyilkos elefántról, tevérről, zsiráfról, s még a békésnek tűnő őzike is okozhat kellemetlen meglepetéseket, ha háznál nevelik fel, és elveszti az emberrel szembeni ösztönös félelmét. Egy ilyen történetet mesél el könyvében a Budapesti Állatkert egykori igazgatója, Nadler Herbert.

„Az erdőben s a mezőn szabadon élő őz fél az embertől és éber, óvatosan kerül a közelségét. (...) Viszont a szelídített, illetve az ember társaságához szoktatott őzbaknál szemtelenebb állat alig van. Támadja, sőt üldözi az embert, nekimegy a kocsinak, lónak, marhának, semmitől sem fél és hiába eresztik szabadon, nem vadul el.

Vettem egyszer egy őzbakot, amelyet gidakortól ember nevelt és odaadtam egy barátomnak, hogy vadászterületén vérfrissítés céljából szabadon bocsássa. Ámde a bakból veszedelmes útonálló lett. Ha emberrel vagy állattal találkozott, agancsát nekiszegve, megtámadta. Addig-addig virtuskodott, míg egy nagy kutyával került szembe. Az aztán elbánt vele és jóllakott belőle.”

Bagosi Zoltán felvétele

ÉN és a krokim

A krokodilfarmokon tartott állatokat a gondozók olykor megfoghatják, vagy akár fel is emelhetik, a vadonélő krokodillal azonban tényleg nem lehet viccelni: a nagytestű emlősök leg többjével ellentétben ő nem habozik rátámadni az emberre.

20 dekagrammos bordáskrokodil-bébik közül egyre kevesebb nő két tonnás óriássá. A krokodil, ha éhes, könyörtelenül fel-

Veszély a víz alatt

Ha létezik a világon özönvíz előtti szörnyeteg, hát a krokodil egész biztosan az. Ezek a hatalmas hüllők már a dinoszauruszok korában is éltek, és mindig is a legrettegettebb ragadozók közé tartoztak, hiszen olyan közegből támadnak, amely a szárazföldi lények számára

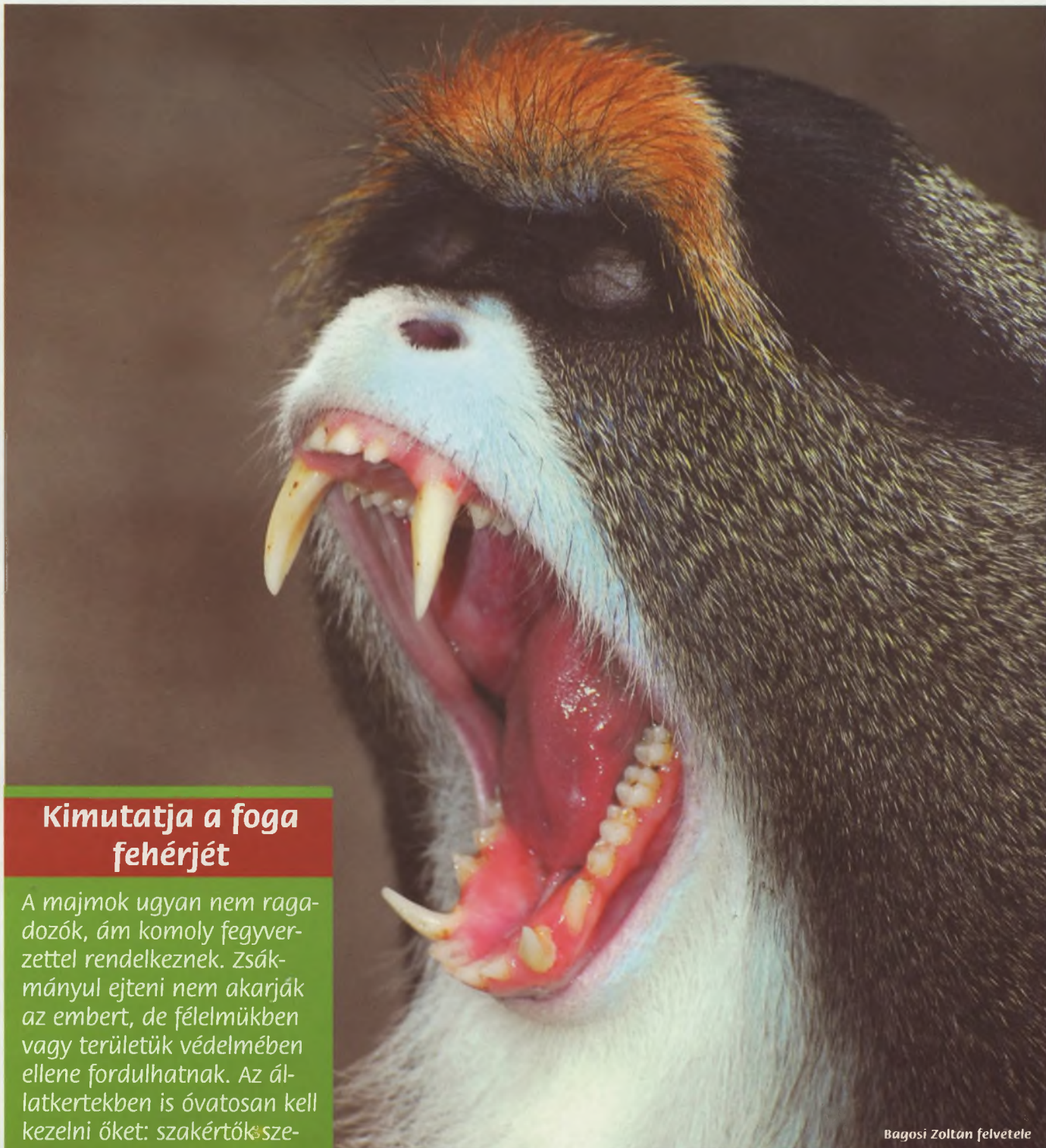
veszedelmes, átláthatatlan, és mégis nélkülözhetetlen: a vízből. A felnőtt krokodilnak nincs természetes ellensége, addig azonban rögös az út. A tojásokat és az újszülötteket a ragadozó halak, madarak, hüllők és emlősök gyakran zsákmányul ejtik, ráadásul az ember is pusztítja őket: a születésükkor

Kenez György felvetele

Élő szikla a kövek között

A cápánál jóval nagyobb veszélyt jelent a fürdőzőkre egy jóval kisebb hal, amelyet észrevenni is alig lehet. A kövek közt láthatatlanul rejtőzködő sziklahal éppen ezért veszélyes: hátúszójának tüskévé alakult, hegyes úszósugara erős mérget juttat a rátaposó ember szervezetébe. Egy ilyen „ballépés” súlyos következményekkel járhat!

Kimutatja a foga fehérjét

A majmok ugyan nem ragadozók, ám komoly fegyverzettel rendelkeznek. Zsákmányul ejteni nem akarják az embert, de félelmükben vagy területük védelmében ellene fordulhatnak. Az állatkertekben is óvatosan kell kezelni őket: szakértők szerint minden tíz kilónál nehezebb majom életveszélyes lehet!

fal bármilyen állatot, viszont a saját kicsinyeivel szemben gyengéd – voltaképpen semmivel sem rosszabb, mint mi, emberek...

Cápaevő emberek

A halak nem tartoznak a rettegett állatok közé – kivéve, ha

cápákról van szó! A sokféle cápa közül valójában csak néhány hatalmasra növő fajról mondható el, hogy emberevő, bár az igaz, hogy évről évre áldozatul esik nekik egy-két óvatlan fürdőző. Ám ezt összehasonlítva a közlekedési balesetek halálos áldozatainak számával, bátran ki mondhatjuk, hogy a Nagykörút lényegesen veszélyesebb hely, mint a Csendes-óceán! A cápák általában a vérző vagy vergődő

élőlényeket támadják meg: a békésen, nyugodtan úszkáló búvárok a világ egyes helyein sértetlenül lemerülhetnek középük. Állományuk viszont egyre csökken, mégpedig éppen a túlzott halászat miatt. Az emberevő cápánál ugyanis sokkal gyakoribb a cápaevő ember: a trópusi tengerpartok éttermeinek kedvelt fogása a hatalmas halak uszonyából készült leves – már amíg van miből készíteni...

Bagosi Zoltan felvétele

Hogyan született a félelem?

Vannak állatok, amelyek-
től félni szoktunk. Néha
még lidérces álmainkban
is megjelennek, és
megborzongunk, ha az
állatkertben, biztonságos
üveglapok túloldaláról
nézünk velük farkas-
szemet, noha tudjuk:
civilizált világunkban nem
sok esélyünk van
a valóságban szembe-
kerülni velük. Hogy
miért? Csak! De mit is
jelent ez a „csak”?

„Csörtetve üldözte egy nagyvad a nyulat,
míg azt elnyelte egy hosszú kanyarulat,
a némán lapulva leskellő kobra
ott várt moccanatlan, mint önmaga szobra.
Így hát vedd alapul:
A nagy veszély csörtet, a még nagyobb lapul.”

Rombányi József

Közvetlen környezetünkben
(legalábbis itt, Európában) ke-
vés olyan állat van, amelytől
valóban félnünk kellene. Mégis
sokan vannak, akik felsikítanak
egy pók vagy sikló láttán. Hogy
van-e okuk rá? Az attól függ,
hogy honnan nézzük. Az adott
állat ugyanis nem feltétlenül
veszélyes, ám a vele szembeni
ösztönös távolságtartás nem
véletlenül alakult ki bennünk.
A legtöbb halálesetet okozó
állatokat ugyanis nem a nagy-
testű emlősök között kell
keresnünk...

Okos enged...

Mit közelebbi rokonaink, az
emlősök többnyire ösztönö-
sen tartanak az em-
bertől, a hidegvé-
rű és gerinc-
telen
élőlé-

nyekből hiányzik a
tisztelet a „teremtés
koronája” iránt: ők még
mindig egy olyan világban
élnek, ahol nem a bölcs meg-
fontolás és mérlegelés, hanem
a nyers erő és a szerencse dönti
el a harcok végkimenetelét.
A nyilvánvaló túlerő elől persze
ők is elmenekülnek, de ha még-
is otthagyják a fogukat, bőséges
szaporulatuk ellensúlyozza a
veszteséget, így vakmerően

„Most már itt az ideje, hogy tör-
vényünk legyen, olyan Törvény,
amelyet nem szabad megszegni.
Meg fogjátok ismerni a Félelmet,
s ha megismertétek, tudni fogjátok,
hogy ő az uratok, parancsoló-
tok. A többi magától következik...
...Mi tehát elkezdjük bejárni a
Vadont, Félelmet keresve, s egy-
szerre csak a bivalyok... ..aszal
a hírrel jöttek vissza, hogy a
Dzsungel egyik barlangjában la-
kik a Félelem – nincs szőre, a bát-
só lábain jár. Mi, vadonbeliek kö-
vettük a csordát, amíg a barlang-
hoz nem értünk, s a Félelem
csakugyan ott állt a barlang
szájánál. Mint ahogy a bivalyok
mondották: nem volt szőre, s a
bátso lábain járt. Amikor ben-
nünket meglátott: felkiáltott, s a
hangja hallatára belénk szállt a
félelem, amelytől azóta se tudunk
megszabadulni, ha halljuk. Elro-
bantunk, egymást tiporva-tépve
félelmünkben.”

Rudyard Kipling:
A Dzsungel könyve

szembeszállnak bármilyen el-
lenféllel. Az emlősöknél azon-
ban más a helyzet. Petét vagy
tojást bőven lehet rakni, ám az
anyaméhben egyszerre csak ke-
vés utód fejlődhet. Vigyázni
kell tehát rájuk, s nekik vigyáz-
niuk kell magukra: kerülniük
kell a veszélyt. Még szerencse,
hogy az emlősök agya elég fej-
lett ahhoz, hogy képesek legye-
nek vakmerőség helyett inkább
bölcs belátással kitérni az útból
és elkerülni a veszélyt – akár
tapasztalataikból tanulva, akár
ösztöneiknek engedelmeskedve.

Számold meg a lábait!

Hosszú múltjuk során az ember
ősei számtalan olyan állattal él-
tek együtt, amelyek valóban ve-
szélyt jelentettek rá nézve. Ezek
közül a nagytestűek nem igé-
nyelnek különösebb magyaráza-
tot: ha egy állat akkora, mint
egy háromajtós szekrény, rá-
adásul hegyes fogai, szarvai
vagy karmai vannak, akkor nem
nehéz kitalálni, hogy veszélyes
(ha mégse, az sem baj: abba
még senki nem halt bele, hogy
feleslegesen szaladt el). De van-
nak olyan élőlények is, amelye-
ken ez nem látszik ilyen egyér-
telműen, és mire kiderül, talán
már késő. Ki kellett tehát ala-
kulnia egy ösztönnek, amely bi-
zonyos formák megpillantására

Buzás Balázs felvétele

Méregfog és hidegver

A félelmetes állatok listáján előkelő helyet foglal el a kígyó. Van, aki szerint ebben a Bibliának is szerepe van, és van, aki szerint fordítva: a Szentírásba is azért került bele, mert mindig is ősi félelem övezte. Kétségtelen, hogy léteznek nagyon veszélyes kígyók, az viszont már különös, hogy éppen ott, ahol a legtöbb ember hal meg évente kígyómarástól (Indiában), nem gyűlölet, hanem tisztelet veszi körül őket. Nem minden kígyó mérges, és a mérgesek sem egyformán veszélyesek. Ha csak teheti, minden kígyó kitér az ember útjából, és csak önvédelemből támadnak rá: legföljebb a rekordméretű, nyolc méter feletti pítónok és anakondák tekinthetik zsákmánynak. Ilyen azonban nagyon kevés akad: a kígyók egész életükben nőnek, így ezt a méretet csak a nagyon öreg példányok érik el.

elkerüléssel válaszol. Ha valaminek túl sok vagy túl kevés lába van, odabent megszólal a „vészcseggő”: Vigyázat, veszélyes! – éppen úgy, mint ahogy a ragadozó emlősök többsége ösztönösen meghátrál a függőleges testtartású ember előtt.

Legyőzött ösztönök

Ezt az ősi félelmet persze az ember tudatosan leküzdheti

magában: szerencsére egyre kevesebben vannak, akik agyonta-

Sok láb = veszély

A pókokhoz hasonlóan méreggel rendelkeznek a skorpiók, a százlábúak és a kevésbé ismert ostorfarkúak is. Közös tulajdonságuk a feltűnően sok végtag, így elsősorban látás alapján tájékozódó ősünk agya kézenfekvő módon kapcsolhatta össze a sok lábat a veszéllyel.

Bagosi Zoltán felvételei

Őrizkedj a mérges póktól!

Csaknem minden pók mérges, mérreg nélkül táplálkozni sem tudnának. A mérreg nemcsak a zsákmányszerzésben segíti őket, hanem az emésztést is szolgálja: a behálózott áldozat testébe fecskendezve feloldja a szöveteket. Megemésztja a zsákmányt, hogy a pók kiszívhassa, hiszen megrágni nem tudja (nincs neki mivel, csáprágói erre nem alkalmasak). Ezért tehát minden pók csípése kellemetlen és fájdalmas, de a nálunk élő fajok közt csak kevés van, amelyik valóban veszélyes (ilyen például a dajkapók vagy a rajzfilmből ismert búvárpók). Elkerülni indokolt őket, kézzel megfogni nem tanácsos, de pánikba esni nem kell tőlük. Akár a szoba sarkában is megtűrheted őket: megtámadni egész biztosan nem fognak, viszont összefogdossák a legyeket, szúnyogokat! A trópusokon azonban vannak valóban erős, akár halálos mérgű pókok is.

possák az útjukba kerülő pókot vagy kígyót, sőt, sokan kimondottan vonzódnak hozzájuk, és kedvencként tartják őket otthonukban. A hatalmas ragadozókkal szembeni viszonyunk is átalakult: amióta nem hús-vér valóságukban kószálnak a tanyánk körül, hanem a képeskönyvből vagy a képernyőről nézegetnek vissza ránk, inkább rokonszenvesnek látjuk őket. Ráadásul most, hogy az ember a Föld valamennyi élőlényénél veszélyesebbé vált, időszerű felülbírálnunk a régi, részben génjeinkben hordozott tudásunkat. Azok az állatok, amelyek egykor valós veszélyt jelentettek őseinkre nézve, ma nemritkán végső küzdelmüket vívják a fennmaradásukért (éppen az emberi tevékenység következtében), így nemhogy irtanunk nem szabad őket, hanem éppen ellenkezőleg: a védelmükre szorulnak.

Igazi „tömeggyilkos”

Ha veszélyes állatokat kell felsorolni, általában nem a kullancs jut az eszünkbe. Pedig ez a vérszívó valamennyi kígyónál és póknál nagyobb veszélyt jelent az emberre (és háziállataira) nézve, azáltal, hogy súlyos betegségek kórokozóit terjeszti, ráadásul mindenütt jelen van, és nehéz észrevenni!

A FLAMINGÓ *ruhája*

A flamingók a világon mindenütt az állatkertek színpontjai: társas lények lévén egyszerre nagy tömegben fordulnak elő, s a háttértől erősen elütő, csodás rózsaszín tollukkal minden tekintetet, s képzeletet megragadnak. Nem is meglepő, mivel a hazai erdőkben sétálva ritka látvány a piros és árnyalatai: ha meg-megakad is szemünk mozgó pirosas foltokon, legtöbbször bogycat, sárguló-pirosuló leveleket rezget a szél.

A flamingók szokatlan színükkel nem bennünket akarnak elkápráztatni, hanem sokkal inkább egymást. Fontos szerepe van ugyanis a tollazat színének a madarak fejlődése során: az élénk rózsaszín jelzi, hogy felnőtté, azaz ivaréretté vált a madár, készen áll a szülői szerepre. A flamingócsibék szürkés színű pehelytollazattal bújnak ki a tojásból, s csak körülbelül fél évvel később kezdenek rózsaszínűvé válni az ún. fedőtollak kinövésével, melyek a felnőtt madarakat borítják. Valóban érettek, azaz szaporodóképesek azonban csak születésüktől számított két-három év múlva lesznek. Ekkor váltják a már halovány rózsaszín „otthoni”

tollazatot pompás élénk színű „báli ruhára”, jelezvén, hogy szabad a párválasztás.

Természetes ételfesték

Fogságban tartott flamingóknál azonban a „ruhacsere” sokszor elmaradt: a felnőtt tollazat maradt ugyanolyan piszkosszürke, s a madarak nem szaporodtak, hiányzott ugyanis a festék az átváltozáshoz. A kutatók idővel rájöttek, hogy a flamingók a környezetből, pontosabban a táplálékukból nyerik azt a színyt, amely a tollaikat festi rózsaszínre. Táplálékuk nagyrészt moszatokból – apró vízi növényekből –, rovarlárvákból és rákokokból áll, melyeket a vizet kaszálva szűrögetnek ki.

Bankó Éva felvételei

Mindent festő bíbortetű

Kép és szöveg: Czifler György

A *Dactylopius coccus* nevű bíbortetknős pajzstetű eredeti hazája Mexikó, ahol a medvetalp-kaktuszok (*Opuntia stricta*) nedvét szívja. A nőstények teste kármínpiros, megszártva és porrá törve kármínfestéket ad. Ez az egyik legjobb minőségű vörös festékanyag, már az Azték Birodalomban is jól ismert színező volt. Közép- és Dél-Amerikában, Európán belül pedig a Kanári-szigeteken kifejezetten ebből a célból tenyésztik még manapság is a bíbortetveket. Előállításától függően kb. 130-150000 egyed kell egy kg festékhez. A kosenilfestékként (cochineal) ismert színezőanyaggal nemcsak textilákat, hanem bőrt, kozmetikumokat, sőt élelmiszereket, süteményeket, cukorkákat, italokat, gyógyszereket és kármínlakkot is színezzek. Felhasználják még szövettani festőanyagként is.

Lemezes csőrük tézstaszűrőként viselkedik, s fennakad rajta az enni való, miközben a felesleges vizet nyelvükkel nyomják ki a csőrükből. Főként a moszatokban található meg az festékanyag, vagyis pigment, amely a sárgarépa színét is adja. A flamingók szervezete ezt átalakítja piros színűvé, majd ez a felnőtté válás alatt a tollakba és a bőrbe jut. A csibék már egészen korán hozzájutnak ehhez a „festékhez”, ugyanis a szülők a gyomrukából elválasztott, tápanyagban gazdag, piros színű begytejjel táplálják őket, amely bőséggel tartalmazza azt. Ez azonban a tollakba vándorolni csak később, meghatározott fejlődési jelre fog: addig a csibék májában raktározódik. Érdekes, hogy a flamingók tolla, a legtöbb madárral ellentétben, kihullás után rövid idővel megfakul, elveszti élénk színét, így nem használható fel díszítésre. Ez szerencséjére vált a madárnak, mivel így megkímélte a flamingókat a tollkereskedelem, amely a múlt század elejéig sok madárfaj állományában érzékeny veszteségeket okozott.

rög Heléna fedezte fel trójai fogsága alatt, amikor kutyájának szája lila lett egy tengerpartra sodort csiga elfogyasztásától. Valójában az ókorban, a Földközi-tenger partvidékén élő népek figyeltek fel rá, hogy e ragadozó csigafaj nedvet bocsát ki, amely a fény hatására vöröses árnyalattú lesz. Ezt összegyűjtve és hosszasan főzve tartós színű textílfestékhez jutottak, amely igen drága volt, mivel egy ruha megfestéséhez mintegy tízezer csigát kellett összetörni. Nem csoda, hogy az európai történelem során a lila és bíbor színeket csak a főméltóságok – a római császár, később a királyok,

A bíborfestés mesterei a Földközi-tenger partján élő föníciaiak voltak. Nevüket is ennek az iparágak köszönhetik, a görög *phoinix* szó ugyanis lilászínűt jelent. Ugyanerre utal a fönixmadár neve, de a flamingó tudományos, latin neve (*Phoenicopterus*) is

Heléna és a csigák

A flamingók után több tízmillió évvel az ember is rájött arra, hogyan teheti magát színesebbé más élőlények felhasználásával. A piros, mint az állatvilágban ritka színanyag, számunkra is különösen vonzó volt. Míg megannyi madárfajnál a tollazat színének élénksége a madár erőnlétét tükrözi, s így vonzót biztosit a hímek számára, nálunk, embereknél az élénk színű ruházat sokáig az előkelő társadalmi pozíciót jelképezte, amely, mivel gyakran gazdagsággal járt, a pénzbeli „erőnlétet” tükrözte. A madarakhoz hasonlóan az ember is „sok

Bőrfestőüzem Marokkóban

A csigából vagy tetűből nyert festékekkel főleg állati eredetű anyagokat (gyapjú, selyem, bőr) színezték, mert a bonyolult fehérjeszálakhoz jobban kötődnek a festékmolekulák, mint a növényi eredetű textílekhez (pamut, len).

bogarat megforgatott”, hogy hozzájusson az áhított festékhez. A bíbor, a történelem legdrágább textílfestéke egy tengeri puhatestű, a bíborcsiga váladéka. A monda szerint a csiga ezen tulajdonságát a gö-

majd a magas rangú papok, a bíborosok – engedhették meg maguknak. Manapság a textiliparban már főleg laboratóriumban előállított mesterséges színezékeket használnak, az ősi hagyományt azonban nem feledték el Szíriában, ahol napjainkban is látni rongyaikat csigával festő gyerekeket.

Tollkincs, ami nincs...

Kép és szöveg: Czéher György

A nyílméregbékák egyik legszebb képviselője a Brazíliában is honos festőbéka (*Dendrobates tinctorius*). Ez volt az első nyílméregbéka, amelyet Európa megismert, de különösen fontos a guarani indiánok számára volt. Mint a neve is mutatja, ennek a kis békának a bőrváladékát festésre használták. Nem is akármit, hanem a guarani mitológia mitikus madárlényeinek a tollait! Hitük szerint a szent madárlények különleges hatalommal ruházhatják fel azt, aki fejdíszén viseli tollaikat, melyekre azonban még sohasem bukkanhatott rá élő ember. Az indiánok ezért saját maguk állították elő ezeket a „természetfeletti”, s így a szabad természetben fel nem lelhető tollakat. Fészekodúikból fiatalon kiszedett háznál nevelt ara- és amazonpapagájokat tartottak erre a célra, melyeket kevésse velésük előtt bekentek az apró békácskák bőréből nyert kencével; persze nem a madarak egész testét, hanem csak kicsiny bőrfelületeket, hogy kedvenceik túlélhessék a mérgezést. A velés elérkeztével az így kezelt helyeken szokatlan színű és árnyalatú, néha fémes csillogású tollak növekedtek. Így jutottak hozzá az indiánok a fejdíszüket ékesítő, különleges hatalmú tollakhoz.

A világon máshol is készítettek fáradságos munkával vörös ruhákat. Mexikóban az indiánok egy másik csigafaj nedvét használták fel a fonálfestésre.

Ők nem pusztították el a csigákat, csupán enyhe nyomással préseltek ki pár cseppet a festő kék nedűből, amelyet a fonálra csepegtettek. Az a levegőn megszáradván elnyerte pirosas színét, a csigák pedig visszakerültek a tengerbe, hogy újra felhasználhatók legyenek.

Kincset érő tetvek

A puhatestűeken kívül hasonló színanyag lelhető fel több pajzstetűfajban is. Közülük a

legjelentősebb a Közép- és Dél-Amerikában, medvetalp-kaktuszokon élősködő koseniltetű, amelyet a textilipar szintén a mexikói indiánok leleményességének köszönhet. A tetvek színanyaga a kellemetlen ízű kármínsav, melyet védekezésésként használnak a rájuk vadászó más rovarok ellen. Az indiánok a tetveket nagy odafigyeléssel tenyésztettek, a festékanyagot pedig a nőstény tetvek szárított kitingpáncéljából nyerték, főzéssel. A festék annyira erős, a szín annyira intenzív volt, hogy amikor a spanyolok közvetítésével átkerült Európába, kiszorította a használatból az örökzöld kar-

Csigafesték

A csigából nyert festék valójában egy mirigy váladéka, melyet a csiga áldozatai megbénítására használ. A Mexikói-öbölben élő bíborcsiga-fajoknál (*Purpurea*) enyhe nyomással kinyomható, a Földközi-tengerben élőket (*Murex*) viszont össze kellett törni ahhoz, hogy ehhez a vegyülethez hozzájussanak.

Czéher György felvétele

mazsintölgyeken élősködő kermesztetveket. Ez utóbbi fajt a Földközi-tenger térségében az ókori perzsák óta használták ruhafestésre. A középkorban a bíborhoz hasonlóan rendkívül értékes kosenilpor napjainkban a bíborcsigához hasonló sorsra jutott: mivel helyét átvették a vegyi laborokban gyártott vegyületek, a kosenilfestés is csak a népi hagyományokban él tovább.

A fügekaktusznak is nevezett medvetalp-kaktusz dísznövényként is ismert. Ezen élősködik a bíbortetű, melyet mesterségesen is tenyésztnek.

A csimpánzok nagykövete

Szerencsére sok-sok ember él a világon, aki nap mint nap azért dolgozik, hogy segítsen a természet, az élővilág védelmében. Köztük néhányan oly sok embernek mutattak példát tevékenységükkel, hogy az egész világon mindenki, aki fontosnak tartja ezt az ügyet, ismeri a nevüket. Mert nemcsak a színészek, meg a sportolók között vannak hírességek, hanem a természetvédők között is: ilyen embernek számít Jane Goodall.

A világhírű kutatónő nem először járt Magyarországon. Néhány évvel ezelőtt a Győri Állatkert kis csimpánzával, Polával is megismerkedett

Az élővilág iránti érdeklődése, az ismeretlen felkutatásának vágya már kislány korában megmutatkozott. Ez persze önmagában kevés lett volna ahhoz, hogy nevét az egész világ megismerje. Ahhoz azonban elég volt, hogy évekkal később elkötelezettsége felkeltse a neves régész és embertan-kutató, *Louis Leakey* érdeklődését. Leakey neve mindenki előtt ismert, akit egy kicsit is érdekel az ember származása, az ősemberek és emberelődök kutatása: a kelet-afrikai Olduvai-szakadékban tett világraszóló régészeti felfedezései kulcsfontosságúak voltak az ember törzsféjlődésének kutatásában.

Szőke lány a fekete földrészen

Leakey persze jól tudta, hogy a régészeti leletek nem árulnak el mindent: kiderül belőlük, milyen magas volt, és hogyan nézhetett ki a csontváz, koponya eredeti gazdája, de arra csak nagyon homályosan lehet belőlük következtetni, hogy ezek az emberelődök pontosan hogyan is életek, hogyan is viselkedtek egykoron. Úgy gondolta tehát, hogy az ember legközelebbi ma élő rokonainak viselkedését kellene kutatni ahhoz, hogy fogalmunk legyen arról, hogyan élhettek az őseink. Az ő kezdeményezésére indult meg tehát a hegyi gorillák, a csimpánzok és az orangutánok vadonbeli viselkedésének kiterjedt kutatása. A feladat végrehajtása mindhárom emberszabású-faj esetében egy-egy hölgynek jutott: a Virunga-hegység hegyi gorilláit *Dian Fossey*, Borneó orang-

Jane Goodallt a Budapesti Állatkertben Dr. Persányi Miklós főigazgató fogadta

utánjait *Biruté Galdikas*, a Kelet-Afrika csimpánzait pedig *Jane Goodall* kezdte kutatni.

Mindez persze még az 1950-es évek végén volt, amikor a külvilág igencsak csodálkozott azon, hogy egy fiatal európai nő csaknem egymaga, vagy legalábbis nagyon kevés segítséggel próbál boldogulni az afrikai vadonban. Jane azonban kiválóan teljesítette feladatát a tanzániai Gombe-patak mentén élő csimpánzok között.

A csimpánz szerszámosládája

Évtizedeken át tartó megfigyelésével Jane Goodall olyan dolgokat derített fel, amelyek

alapjaiban változtatták meg az emberszabású majmokkal kapcsolatos ismereteinket. Ő fedezte fel például azt, hogy a csimpánzok eszközöket használnak; persze nem kalapácsot meg franciakuлcsot, hanem a természetben fellelhető szerszámokat. Amikor például egy

kis természet-, vagy hangyacsemegéhez támad kedvük, vékony botokkal, fűszálakkal „kanalazzák ki” járataikból az ínycsiklandó falatokat. Ha pedig valamiféle diót kell feltörniük, kalapácsnak megteszi egy erősebb faág is. Ezek a felfedezések azért is voltak

különlegesek, mert korábban úgy tartották, egyedül az ember képes eszközhasználatra (azóta más főemlősöknél, sőt, madaraknál is megfigyeltek eszközhasználatot a kutatók).

Az eszközhasználat mellett persze még sok érdekes dolgot figyeltek meg a csimpánzoknál. Ezeket Jane Goodall a könyveiben írta meg. Összesen tizenhá-

rom könyve jelent meg, ebből többet magyarra is lefordítottak. A sok éve tartó kutatások nyomán ma már nagyon sokat tudunk a csimpánzokról, de van még bőven felfedeznivaló. 1977-ben éppen azért hozták létre a Jane Goodall Intézetet, hogy a további kutatómunkát megszervezzék.

Az ember árnyékában című korszakalkotó mű magyar kiadása

Vissza a gyökerekhez

Jane Goodall munkája ma már nem elsősorban a csimpánzok kutatásából áll, hanem természetvédelmi tevékenységből. A csimpánzok kutatása közben ugyanis egyértelművé vált számára, hogy ha az élőhelyek

pusztítása úgy folytatódik tovább, mint eddig, a végén nem is lesznek csimpánzok, amelyeket kutathatnának. Így Jane kutatóból természetvédő lett. Hamar rájött arra, hogy eredményes természetvédelem csak akkor képzelhető el, ha a helyi

A banánt szorongató plüssmajom a Rügyek és Gyökek mozgalom kabalaállata

közösségekkel is megértetik, miért fontos egy-egy állat vagy növény, vagy akár egy egész életközösség védelme. Világossá vált számára az is, hogy ezt az oktató, szemléletformáló munkát már a gyerekeknél, a fiataloknál el kell kezdeni.

Dr. Goodall éppen ezért világszerte arra bátorítja a gyerekeket, a fiataloknak, hogy egy új, jobb világ elérésén dolgozzanak – a saját környezetükben végrehajtott kisebb programok által. Éppen ennek megvalósítása érdekében alapította meg 1991-ben a Jane Goodall Intézet egy részeként a „Rügyek és Gyökerek” hálózatot. Az eredetileg Tanzániára korlátozódó kezdeményezés mára az egész Földgolyót átfogó kezdeményezéssé terebélyesedett, és a hálózat immár az egész világon mozgósítja a fiatalokat.

A vadon tolmácsa

Napjainkban kb. 8000 aktív „Rügyek és Gyökerek” csoport létezik a világ csaknem 100 országában, több mint 100000 gyermekkel és fiatallal. Azért, hogy világszerte bátorítsa a hálózat aktivistáinak munkáját, a 74 éves etológusnő évente mintegy 300 napot utazik. Februárban Magyarországra is ellátogatott, habár nem először járt hazánkban. Alig háromnapos látogatása során találkozott a „Rügyek és Gyökerek” hálózat hazai képviselőivel, teltházas előadást tartott a természetvédelem iránt érdeklődő nagyközönségnek, mi több, még az Állatkertet is felkereste. Szűkre szabott programjába persze nem fért bele az egész Kert meglátogatása, de megnézte az ember-szabásúak házát, a hamarosan átadásra kerülő új kifutójukkal együtt. Az Állatkertben válaszolt

A Budapesti Állatkertben nem tartanak csimpánzokat, de Jane Goodall itt is felkereste az Emberszabásúak Házát, s a gorillák kifutója előtt válaszolt a riporterek kérdéseire

az újságírók, televíziós és rádiós riporterek kérdéseire is.

Azok számára, akik a világ bármely pontján természetvédelemmel foglalkoznak, nagyon is fontos Jane Goodall szava. Az élővilág védelme ugyanis nehéz, küzdelmes feladat. Jane azonban bárkit, bármikor meg tud győzni arról, hogy nem szabad feladni, és hogy minden nehézség ellenére érdemes azon dolgozni, hogy jobba tegyük a világot az emberek, az állatok, és az egész környezet számára.

TAVASZI KIRÁNDULÁSOK

mesés növényei

Közeleg a kikelet, ami előcsalogatja a sünöket téli szállásukról, és hosszú kirándulásokra csábítja őket az ébredező természetben. Egy ilyen kirándulás leggyakoribb és legszebb növényeit gyűjtöttük össze, hogy amikor a mezőn, erdő alján meglátod őket, már régi ismerősként köszöntsenek rád.

Tavaszi hérics, a valódi szépség

Miért mondom, hogy valódi szépség? Mert a növény tudományos neve – *Adonis vernalis* – a görög mitológia szépségéről ismert férfialakjára utal. A tökéletesnek mondott férfi szépsége rabul ejtette az istennők szívét – és ez lett végzete. Aphrodité társaságában vadászgatott, amikor az istenek haragja lecsapott rá, és egy vadkan képében megsebesítette. Kihulló vércseppjeiből gyönyörű virágok fakadtak, ezek a tavaszi héricsek.

A tavaszi hérics a száraz rétek, sziklagyepek, homokos erdők védett növénye, ezért csak nézd meg alaposan, de ne szedd le virágát! A tavaszi héricsnek hosszú gyöktörzséből gyöke-
rek sokasága fejlődik, ezzel gyűjti a tápanyagot a fejlődéshez. Többszörösen osztott, sallangos levelei laza lombozatot alkotnak, amely a legkisebb szellő hatására lágy mozgásba kezd. A hajtások végén márciustól májusig nyílnak a napsárga virágok. A finom szirmok gyűrűjében sok porzó és termő lesi a rovarok érkezését. Tudja ezt a képen látható „terepszínű” pók is. Kihasználva a virág vonzerejét: szélesre tárt karjaival várja a vaksi rovarokat.

Rózsaszín (b)oroszlán

A rózsaszín párdurc csak a mesében létezik, de a boroszlán a pusztagyepékben valóban kibontja rózsaszín virágait. A védett növény levelei egészen aprók. Hajtásai kis bokrot formálnak, ezen nyílnak a fűszeres illatú, apró, négyszirmú virágok csomói. Áprilistól májusig akadhat sz virágzó töveire a fenyvesek közelében, ahol nem kell a dús aljnövényzettel megküzdenie a napfényért. A még bimbós virágok közelről nézve olyanok, akár egy aprócska csokor tulipán.

Nagytestvére, a farkasboroszlán ritka, védett faj. Erdőkben honos, ahol akár méteres, ritka hajtásrendszerű bokrot nevel. Levelei is nagyobbak törpe testvéreénél, virágai azonban nem alkotnak népes cso-

portokat. Feltűnő, piros bogyóiról könnyen felismerhető, azonosíthatod.

A csoport legkevésbé látványos tagja a babérboroszlán, amely nem nevel feltűnő virágokat. Zölde virágai a kékes, lilás árnyalatú levelek között bújnak meg. Magas szárai felkopaszodnak, csak csúcsukon

hordanak levélkoszorút. A bükkerdők ritka növénye. A nemzetség latin neve itt is a görög mitológiába kalauzol: Daphné, a folyamisten és Gaia, a Föld istennőjének leánya, csodaszép nimfa. Szépsége feltűnt Apollónnak, aki szerelmével üldözte, de a lány elutasította. Apollón azonban utána eredt, és már majdnem utolérte, amikor a nimfa szülei segítségét

kérte: a természet leányát a természet befogadta; babérfává változtatták. Apollón bánatában a fa leveleiből font koszorút magának, amelyeket az örökzöld élet lehetőségével ajándékozott meg. A mi kis boroszlánunk tehát a bajnokok győzelmét hirdető babér rokona, amely nemzetségnevében hordozza a folyamisten és a Föld istennőjének lányát.

Szőnyegalkotó gyöngyvirág

Végezetül szakadjunk el a régi legendák növényeitől, és essen szó két olyan fajról, amelyek könnyen megtalálhatók az erdőkben, és imitt-amott még nagy tömegben fordulnak elő. A gyöngyvirágot tavasszal gyakran látni kertekben, piacokon, pedig igazi helye a tölgyerdők alján van. Mielőtt a fák kihajtanának, és lombjukkal árnyékba borítanak a talajt, a gyöngyvirág két széles, alacsony levele előbújik szunnyadó gyöktörzséből. Ezek között emelkedik ki a szár, amely a fehér gyöngyökre emlékeztető, csüngő virágokat hordozza. A lilomfélékhez fűződő távoli rokonságát bizonyítja a kis harang alakú virágok szépsége, és a kellemes virágillat. Helyenként szerencsére még nagy tömegben fordul elő a tölgyesekben, ennek köszönheti, hogy a társulás névadójává vált: gyöngyvirágos tölgyesnek nevezik az ilyen erdőt, amely különösen a homokos talajú, alföldi erdők jellemzője. Kertekben a gyöngyvirágnak nemesített színváltozatai is előfordulnak.

Ehető medvehagyma

Ami az Alföldön inkább a gyöngyvirág, az a dombvidékeken a medvehagyma. A lombos erdőkben gyakori növény fehér hagymájából már márciusban széles leveleket nevel, amelyek egészen beborítják a talajt. Fehér, ötszirmú virágai áprilisban jelennek meg. Levelei a hagymára emlékeztető – de annál lágyabb – illatúak. Fűszerként, főzelékként, levesbe vagy salátába keverve fogyasztják. A népi gyógyászatban sokrétűen alkalmazták. Nyugat-Európában népszerűsége majdnem vesztét okozta; a fűszer iránti igény miatt addig gyűjtötték, míg állománya annyira megritkult, hogy csak a védelem menthette meg. Nálunk – szerencsére – még nem kellett természetvédelmi oltalom alá helyezni, de ne gyűjtsd te sem, hogy a védelemre később se legyen szükség!

A két növény hasonlósága ellenére érdemes biztos szemmel megkülönböztetni őket, mert amíg a medvehagyma vágyott csemege, a gyöngyvirág súlyos mérgezést is okozhat!

1% A VADONÉRT

A kedvezményezett neve:
Göncöl Alapítvány

A kedvezményezett adószáma:
19175405-2-13

– Tudja-e Ön, hogy a VADON magazin hazánk egyik legrégebbi természettel foglalkozó folyóirata? Elődje A Természet 1897-ben jelent meg.

– Tudja-e Ön, hogy a VADON magazin csaknem 100%-ban magyar szellemi termék? Nem közlünk adaptációkat, a lapunkban megjelent valamennyi cikk hazai szerző munkája.

– Tudja-e Ön, hogy a VADON magazin egyaránt megszólítja az ifjúságot és az idősebbeket? Olvasótáborunkban az iskolásoktól a nyugdíjasokig minden korosztály meg-található.

A VADON magazin cikkeivel és képeivel megjelenése óta küzd azért, hogy hidat építsen a humán és reálműveltség közötti, egyelőre még széles szakadék fölé.

Adjon 1% esélyt arra, hogy a VADON magazin zökkenőmentesen, továbbra is magas szinten szolgálhassa az ismeretterjesztés ügyét!

Ha adójának 1%-ával hazánk egyik legjelentősebb természetvédelmi szervezetének, a Göncöl Alapítványnak munkáját támogatja, lapunkat is segíti.

Göncöl

Alapítvány

Tudja Ön, mennyit jelent

1%?

A csimpánz és az ember genetikai állománya alig több, mint egy százalékban tér el egymástól, mégis e különbség képes volt megváltoztatni a világot. Ha úgy érzi, hogy ez a világ újabb változásra érett, és hisz abban, hogy a jövő gyermekeink kezében van, befizetett személyi jövedelemadója 1%-ával támogassa a Süni Egyesületet!

Adószámunk: 18630767-2-13

A Süni Egyesület idén is számít Önre. Adjon 1% esélyt – a többről mi gondoskodunk!
Mindazon élőlények nevében, akik csak rajtunk keresztül szólhatnak,

köszönjük!

akció-nxs

Minden állat 1-et akar!

Támogassa adója **1%**-ával

a fővárosi állatkertet!

FŐVÁROSI
ÁLLAT- ÉS
NÖVÉNYKERT

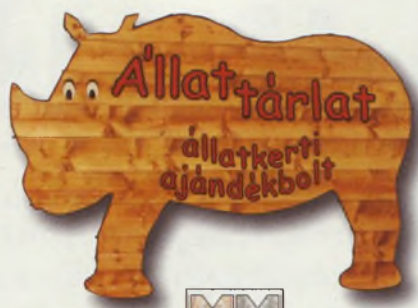

Élőben
minden
időben

Adószám: 15490658-2-42

www.zoobudapest.com

JÁTSSZ VELÜNK ÉS NYERJ!

Ha a következő kérdésekre helyesen válaszolsz, az itt látható gyönyörűségeket nyerheted meg. Ha most nem volt szerencséd, megvásárolhatod őket a Budapesti Állatkertben, az „Állattárlat” ajándékboltban.

1. Minden cápa eszik-e embert?
2. Ki volt az a magyar hadvezér, akinek halálát állítólag vadkan okozta?
3. Miért veszélyes a kullancs?
4. Honnan nyeri a színét a flamingó tollazata?
5. Milyen főemlősöket tanulmányozott a vadonban Jane Goodall?

NYEREMÉNYJÁTÉK-SZELVÉNY

(Ne felejtse el a hátoldalon az adatait kitölteni!)

Nyerj állatot magadnak!

1.
2.
3.
4.
5.

Rajzold le!

Mit teszel Te magad a környezeted védelméért?
(A rajzot kérjük mellékelni!)

.....

.....

.....

.....

.....

A Discovery Channel műsoros videokazettáját nyerheted!

Hogy hívják a flamingót?

(a 41. oldal rejtvényé)

.....

Beküldési határidő: 2008. április 20.

Takarítson meg 16%-ot, vagy akár 20%-ot!

Ha ezen a szelvényen igényli a Süni magazint, vagy a Vadon magazint, akkor 16%-al, esetleg 20%-al olcsóbban juthat lapjaihoz, mintha az újságárusoknál vásárolná meg. Pártoló tagként vesszük nyilvántartásba, a pártoló tagság a díj befizetésén túl semmiféle más kötelezettséggel nem jár, adatait titkosan kezeljük. Pártoló tagként a lapo(k)at kedvezményezettje címére is átírányíthatja. Lépje meg családtagjait, barátait a Vadon magazin és a Süni magazin nyújtotta kalandokkal!

Kérem, küldjék a Süni magazint egy éven át példányban
(díj 1.998 Ft/év példányonként, kedvezmény 16%)

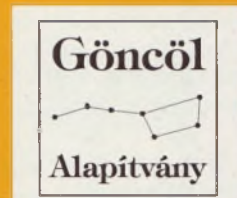
Kérem, küldjék a Vadon magazint egy éven át példányban
(díj 1.998 Ft/év példányonként, kedvezmény 16%)

Kérem, küldjék a Süni magazint és a Vadon magazint egy éven át példányban
(díj 3.804 Ft/év példányonként, kedvezmény 20%)

a szelvény hátoldalán megadott címre.

kelt:

aláírás:

NYEREMÉNYJÁTÉK-SZELVÉNY

(Ne felejtse el a hátoldalon az adatait kitölteni!)

NYERJ ÁLLATOT MAGADNAK!

Nevem:

Címem:

Iskolám neve és címe:

Kedvenc állatom:

Te mit teszel a természetért?

Nevem:

Címem:

Iskolám neve és címe:

Melyik cikk tetszett legjobban?

A Discovery Channel műsoros videokazettáját nyerheted!

Nevem:

Címem:

Iskolám neve és címe:

Hol vásároltam meg a SÜNI-t?

tanító néninél újságárusnál előfizettem

Beküldési határidő: 2008. április 20.

Nyeredményhirdetés

Előző számunk helyes megfejtései:

A Wild Republic kérdései:

1. A világ legnagyobb kétéltűje a kínai óriásszalamandra.
2. A pirosszemű levelibéka Közép-Amerika es erdeiben, a lombkoronában él.
3. Az unka színes hasa a védekezéshez használt méregre figyelmeztet.
4. A tengerben nem élnek békák.
5. A kétéltűek lárvái kopolyúval lélegeznek.

Kvíziló

A repülő úticélja:

HELSINKI

Szerencsés nyerteseink:

Az Állattárlat játékbolt ajándékait nyerték:

Borsi Kende (Majosháza), Kovács Zsuzsi (Miskolc), Mátrai Szimonetta (Budapest), Németh András Nimród (Érd), Püski Livia (Szeged), Rácz Zoltán (Csór), Tislér Zsófi (Bakonyszentkirály), Tóth Gábor Ábris (Taksony), Tóth Loretta Betti (Piliscsaba), Vértés Zoltán (Budapest)

A Discovery Channel műsoros videokazettáját nyerte:

Biczó Andrea (Debrecen)

A környezetbarát életmóddal kapcsolatos rajzpályázaton díjazásban részesültek:

Brunen Noémi (Piliscsaba), Doór Eszter (Szentendre), Faluhelyi Máté (Budapest), Kormos Leila (Jászberény), Szemerits Barbara (Sopronhorpács), Szalánczi Viktória (Pécs)

Kérdéseire szívesen válaszolunk a (36-1) 266-5449 telefonszámon.

Kérjük a kupont olvashatóan kitöltve küldje vissza a Süni és Vadon magazinok szerkesztőségének címére: 1242 Budapest, Pf. 455.

E-mail: szerk@vadon.hu
A magazinokat csak a pártoló tagsági díj beérkezése után tudjuk biztosítani.

A díjak csak belföldi kézbesítésre érvényesek.

Befizető neve (intézmény esetén a kapcsolattartó neve is):

Levélcíme:

Telefonszáma:

Kedvezményezett neve (ha nem azonos a befizetővel):

Lakcíme:

**Göncöl Alapítvány,
Süni Egyesület kiadó**

Dátum:

Aláírás:

Süni posta

Ismét sok rajzot kaptunk azoktól a gyerekektől, akik fontosnak tartják a környezet, a természet védelmét és kíméletét. Ezekből válogattunk össze néhányat.

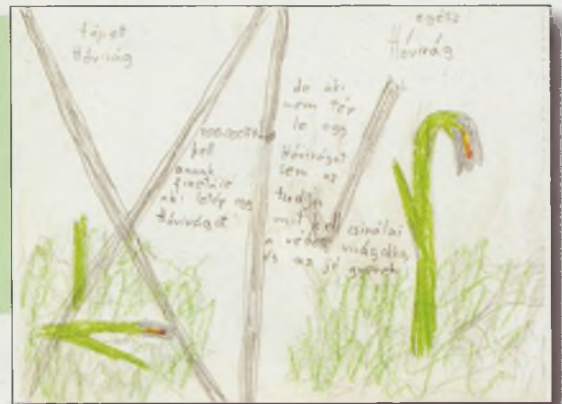

Doór Eszter Szentendrén lakik, és azt tanácsolja mindenkinek: inkább gyalog járjon, mint autóval, hogy csökkenjen a levegőszennyezés.

Kormos Leila

Jászberényből nagyon szépen kidolgozott rajzot küldött. Ebből és a mellékelt levélből megtudjuk, hogy ő és családja részt vesznek a szelektív hulladékgyűjtésben, a helyi folyótisztító akciókban, télen etetik a madarakat, sőt még a helyi állatmenhelyt is támogatják takarókkal, edényekkel.

Brunen Noémi, piliscsabai kisleány a hóvirág és más növények védelmét tartja fontosnak. Természetesen ő maga sem szedi le őket, és másokat is figyelmeztet erre.

Szemerits Barbara

Sopronhorpácsról küldött hangulatos rajzot, mely a téli madáretetést ábrázolja, de emellett a hulladékot is szelektíven gyűjti, és nem dobja el a szemetet.

Nem meglepő, hogy a téli időszakban a természet védelméről sokaknak a madarak etetése jutott eszükbe. **Faluhelyi Máté**, budapesti olvasónk is ezt rajzolta le.

Szalánczi Viktória, pécsi olvasónk az erdő csendjét megzavaró motorosokra hívja fel a figyelmet. A rajzon éppen farönkökkel barikádozza el az utat – nem biztos, hogy éppen ez a legjobb megoldás, de valamit tenni kellene, és ez már nem is a gyerekek dolga!

Hol szedik AZ ÜVEGGOLYÓT

Nekem gyerekként az üveg olyan volt, mint a tarhonya. Nem tudtam egyikről sem, hogy aratják, bányásszák vagy főzik – kis tűlzással persze. Most kettejük közül az üvegről lesz szó

miában, vagy a Nílus mentén. Időszámításunk előtt több ezer évvel, az egyiptomi kultúrában mindenestre már különböző ötletes eljárásokkal készítettek üvegtárgyakat. Egyik ilyen fogás volt, mikor a viaszból formázott alak köré vastag agyagbevonatot kentek. A forró üveöntés során fölolvadt a viasz, és kicsorogva helyet adott az üvegnek a hőálló agyagnegatívban. Máskor egyszerűen vésték a tömböket, mint a márványt. Akár manapság, tartóedényeket, ékszereket, szobrokat alkottak az egykor élt mesterek. Persze az akkoriban még csúcstechnológiának számító módszerekkel előállított tárgyak rangja a vizespohárénál előkelőbb volt.

Nyilván nem aratják, de bányásszák, sőt főzik is! Az üveg anyagát elsősorban a kvarc homokból nyert szilícium-dioxidból nyerjük, ezt nem lehet szebben mondani. A használt összetevőket több lépcsőben egészen 1500 fokra hevítik, ahol a kívánt fizikai és kémiai

változások megtörténnek. A ki nyert üveget visszahűtve, de még folyékony halmazállapotban alakítják.

Egy pohárnyi történelem

Az üveg a nagy civilizációk felbukkanásával szinte egyidőben jelent meg valahol Mezopotá-

Kovács Gyula felvétel

Az elkövetkező évezredek az üveg megmunkálásának nagyon gazdag lehetőségeit mutatták föl. Nehéz lenne felsorolni, mennyiféle módszert találtunk ki csak a színezésével kapcsolatban, de a művészi igénnyel megmunkált üvegfelületek alakjában, díszítésében szinte végtelen teret kapott a fantázia. Éppen így gyarapodott az üveg gyakorlati felhasználásának tárháza is az előállítás és más tudományterületek fejlődésével. A mágnesség tanulmányozásától az ablakon és a nagyítólencsén át a horgászbotig számtalan szerepkört találtunk az üvegnek.

Nem hutaság! Vagy mégis?

Nekünk, magyaroknak is megvannak az üvegyártáshoz fűződő kulturális szilánkjaink. A mai Szlovákia területén már valószínűleg az 1200-as években működött huta. Hutának neveztük az üvegyárat, illetve később a gyár köré épülő kis települést. Erdőben, patakparton emelkedtek, ahol malom őrölte a kvarchomokot, és csak addig maradtak itt a műhelyek és lakóik, míg maradt az olvasztáshoz szükséges famennyiség a közel-

ben. A huta szót több helységnevünk is őrzi, pl. a Zempléni-hegységben, ahol az egymástól viszonylag távol eső, apró Ó-, Közép- és Újhutát bejárva követhetjük a műhelyek vándorlásának vonalát a patak mentén.

Természetesen az odahagyott épületek nem maradtak üresen, így Háromhuta néven ma is különös közigazgatási egységet képviselnek a hegyek között. Patak, fa és nyersanyag persze más hegységeinkben is volt. A bükkszentkereszti Üvegmúzeumban például közelebről is megismerkedtünk a bükki üveghuták történetével, termékeivel.

Most újra az üveg...

Mai, tömegtermelésre és felelőtlen pazarlásra fordult világunkban az üvegnek újabb, nem kevésbé fontos, ám annál dicstelenebb szerep jutott: a mindent elborító hulladék egyik formája. Becslések szerint hazánkban évente 150 000 tonna üveghulladék keletkezik! Ráadásul a gyártáshoz szükséges nyersanyag és energia előteremtése újabb terheket ró környezetünkre. S mivel te és én részesei vagyunk annak a tömegnek, akinek az ablak, palack, üveggolyó

készül, bizony, ki kell vennünk a részünket a probléma megoldásából is. Ennek első színtere a vásárlás. Döntenünk leggyakrabban csomagolt italok vásárlásakor kell. Ha a csapvíz nem elég jó, leghelyesebb visszaváltható üvegcsomagolást választanunk. Mikor elkerülhetetlen, hogy nem visszaváltható – ún. egyutas – üvegcsomagolású terméket vásároljunk, még mindig javíthatunk a helyzeten. A ráragasztott papírt leáztatva helyes lekvár-, szörp- vagy fűszertároló edényeket kaphatunk, így ezeket a jövőben már nem kell beszereznünk.

Ha pedig nincs szükségünk ilyesmire, gyűjtsük össze egy kosárba, és vigyük el a szelektív hulladékgyűjtőbe az üveggüppacot. Így visszakerül a körforgásba ez a nagymúltú, de mára sajnos túl gyakori anyag. És ilyen értelemben a hulladékhasznosítók autói végül mégiscsak aratják az üveget!

Csiribiri dobozkák

Emlékszem, gyerekkoromban volt egy közkedvelt ajándék-játék, amit mindenkinek át kellett legalább egyszer élnie az életében. Talán Te is emlékszel rá, talán már Veled is megtörtént: nagyon nagy csomagot kapott az ünnepektől, jól leragasztva, masnival átkötve, aztán kibontotta, volt benne egy kisebb csomag. Aztán egy még kisebb, még kisebb, így ment a bontogatás hosszú perceként át, nevtünk, mert hogyan nevtünk volna, hogy sose lesz vége a játéknak, ugye, sose, míg nem a legkisebb csomagban, ami egy gyufáskatulya volt, egyetlen vicces mondatot lehetett olvasni.

Volt, hogy csak egy kabátgombot rejtett a kicsi doboz, vagy még azt sem. A játéknak vége lett, és mi ott álltunk egy halom szétszaggyagott papírral, feltépt dobozzal. Akkor még talán nem gondolkodtunk el azon, hogy valamit helytelenül csináltunk. Nem tűnt hibának, rossznak a játék, hiszen olyan jó móka volt: a világnak nincs vége, látod, nem is látjuk a peremét, és ha elfogy, majd lesz új! Mindig lesz új, ugye?

A világ peremét még ma sem látom, és amikor nagyon jó kedvem van, azt szeretném gondolni, hogy újra és újra kinő mindene, mint az ágatört fának – de mégis tudom, hogy csak hitegetem magam, tudom, hogy tévedek. Nem nő minden vissza. Van, ami úgy marad, csonkán, sebzetten. És igen, van, amit még meg lehet javítani, mint az öreg cipőt, mint a lyukas fogat. Persze vigyázni könnyebb lenne rá.

Kicsi dolgokkal kezdődik. Talán pont úgy, hogy nem képzeljük végtelennek azt a Föld nevű zsákot, amelyből mindig lehet kivenni, és sosem ürül ki. Talán éppen akkor, amikor először megérezzük, hogy a játéknak nem kell feltétlenül pusztítással és pazarlással járnia. Talán, amikor először elgondolkozunk azon, hogy mit is jelent az élet. A fa élete, a Föld élete, és az én, a Te, a mi életünk is. Nem függetlenek, nem választhatók el egymástól. (x)

• *Mirtse Zsuzsa*

Magyarország legnagyobb papírhulladékot feldolgozó vállalata a Dunapack Papír és Csomagolóanyag Zrt. Biztosan láttál már az áruházak polcain natúr vagy különböző színű, több rétegű, különböző méretű és formájú papírdobozokat, tálcákat, melyekbe az üdítőket, édességeket, fűszereket, televíziót, DVD-lejátszót és még sok minden mást csomagolnak.

Ha kíváncsi vagy, látogass el a honlapjukra: www.dunapack.hu

Kutya Szövetség

XI. évfolyam 3. szám / 2008. március

www.kutya.hu

395 Ft

CAROLINA DOG

ALLERGIA A KUTYÁNÁL

KÖRCS SZEBELMEK

Kutyáknál
vagyunk-e? Mire?

LEPKE ÉS GYERMEK

Az első lépés a kutyákhoz
tervezett szociális élet.

BOERBOEL, a szavannák fejedelme

Nemzetközi Macskakiállítás

Budapest, Lurdy Ház – 2008. március 29-30.
Nyitva 10–18 óráig.

Információ: 06-30-2212-961

www.macskamania.com • www.macskamania.hu

Keresse az újságárusoknál!

Arccal a természet felé

Nekünk ugyanolyan fontos az Ön árujának szépsége, mint a Földünké. A Dunapack csomagolóanyagai mindkettőre vigyáznak. Óvják az Ön áruját, és megvédik a természet értékeit a felesleges pusztítástól. Mert a Dunapack csomagolóanyaga-

gai erősek és tartósak, ugyanakkor kizárólag újrafeldolgozott és újra felhasználható papírból készülnek. A természet tisztelete adja meg a Dunapack csomagolóanyagok különleges értékét. Mi így védjük a Föld javait.

H-1215 Budapest, Duna u. 42. Tel.: 36-1-278-8100 www.dunapack.hu

2008. március – XI. évfolyam 3. szám

119

FOTO MOZAIK

ÚJDONSÁGOK • TESZTEK • ESEMÉNYEK • PÁLYÁZATOK • INGYENES APRÓK • ÁRLISTÁK

Föld felett...

...víz alatt

**A fotografiai szaklap...
az újságárusoknál!**

Medúzák

a „mosógépben”

Csodás vízi lények a Budapesti Állatkertben

Az Állatkert akváriumának egyik medencéjében üvegszerűen átlátszó testű, állandóan mozgó élőlények, a füles medúzák láthatók. A medúzák a csalánozók közé tartoznak, jellegzetes csalánsejtjeik bénító mérget tartalmaznak. Ha a zsákmány – vagy akár egy ember – hozzáér a sejt érzőnyúlványaihoz, a kicsapódó tömlő megsebzí az áldozatot, bőre alá juttatva a méranyagot.

A medúzákat nem egyszerű akváriumban bemutatni. Ennek oka egyrészt az, hogy ezek az állatok rendkívül sérülékenyek, hiszen testük 95%-a víz. Akár egy felszálló légbuborék is átszakíthatja lehetőleg legfinom szöveteiket, az pedig egyenesen végzetes lenne a számukra, ha a medence sarkában rekednének.

Szellemlények UV-fényben

Ezeket az állatokat tehát csak olyan medencében lehet tartani, ahol veszélyes tereptárgyak és pangó vizet előidéző sarkok

sincsenek. Ilyen a keringetődobos medence, amely ugyan nem forog, mint a mosógépek forgódobja, ám íves belső felülete mentén vízáramlást idéznek elő, így a víz a keringetődob belse-

jében lassan körbeáramlik. A medúzák ezzel az áramlással sodródhatnak, habár a passzív sodródás mellett – ernyőjük segítségével – önerőből is mozognak.

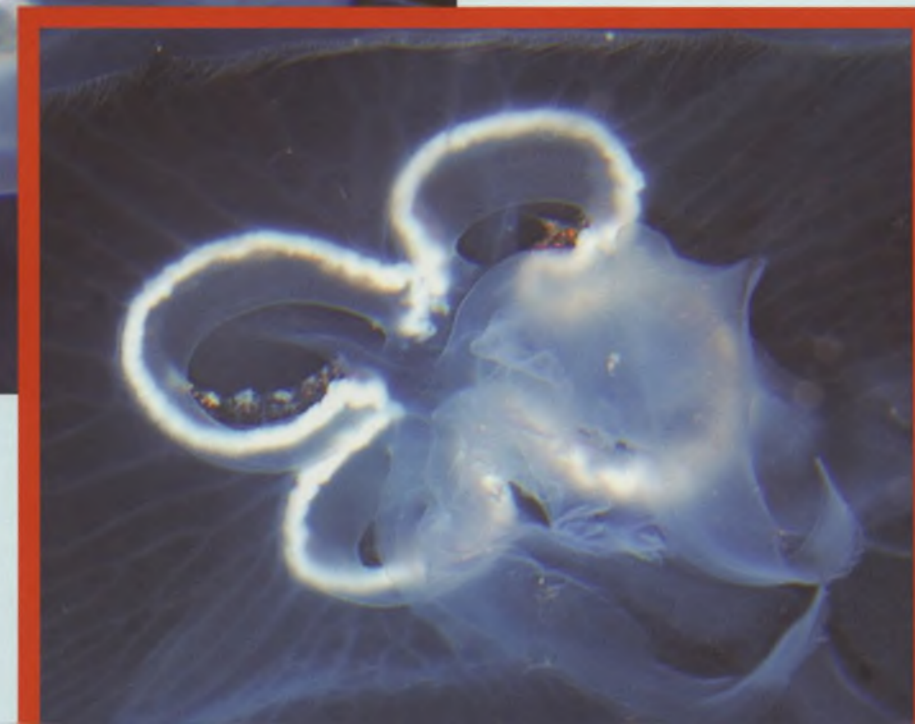
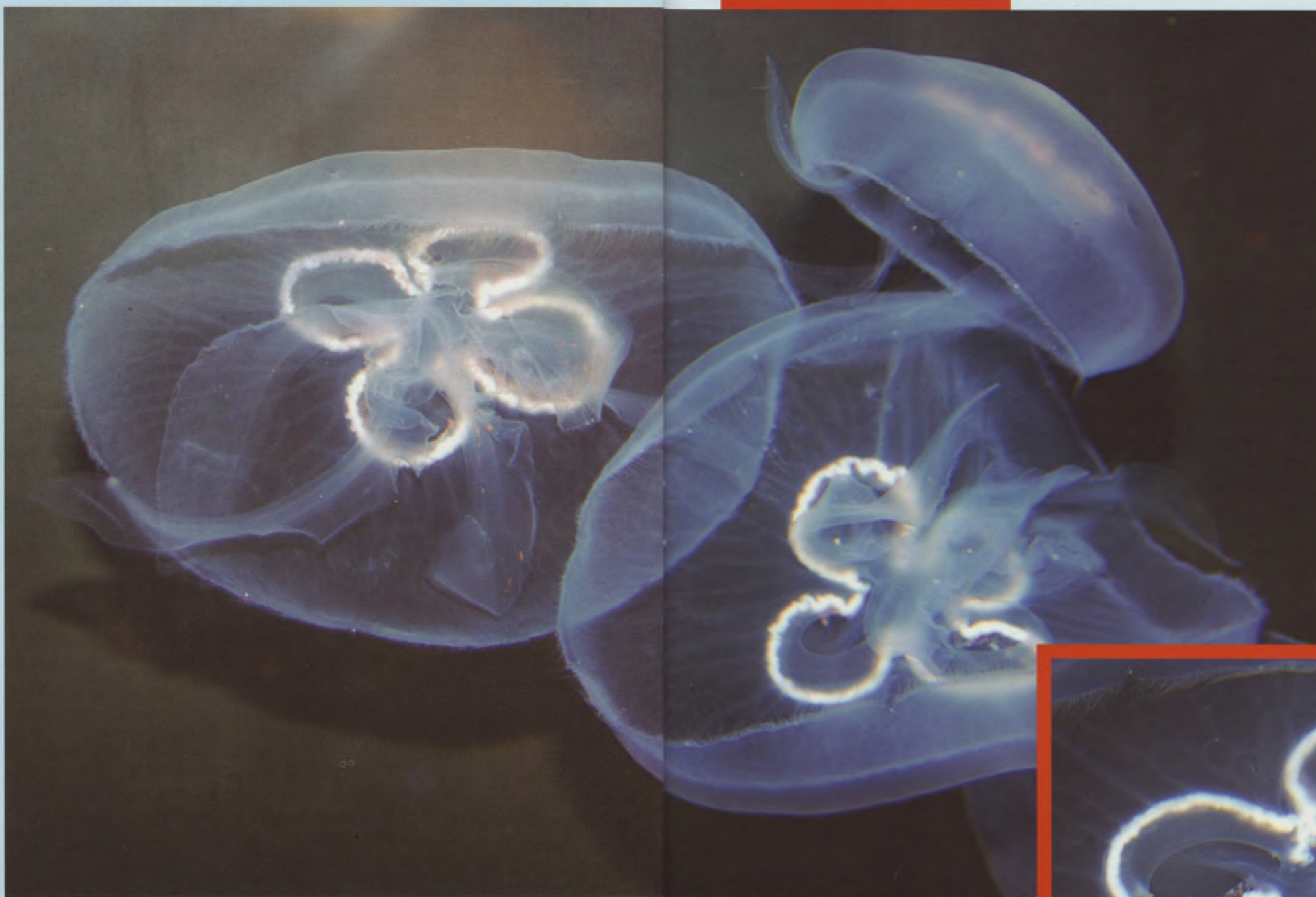
A medúzák teste 95%-ban vízből áll

Az akváriumokba tehát nem lehet egyszerűen csak beszórni a táplálékot, mert azt nem tudnák jól elfogyasztani a medúzák, hanem a gondozóknak ügyelniük kell arra, hogy fecskendővel egyenként juttassák a medúzák szájszerve elé az apró rákokat. A medúzákat ultraibolya fényvel megvilágított medencében lehet látni, ahol órákig csodál-

hatjuk lágyan mozgó, fehéren derengő, különleges alakjukat.

Alakváltó csalánozók

Mivel a füles medúzák élettartama viszonylag rövid, ritkán haladja meg a hat hónapot, a következő szakmai kihívás egy olyan medúza-háttértenyészet beállítása lesz, amely biztosítja a bemutató medence állományának folyamatos utánpótlását. Ehhez a közönség számára nem látható háttértenyészetben csoportonként külön medencéket kell kialakítani a fejlődő lárváknak, hidraállapotú egyedeknek és az ernyőt fejlesztő fiataloknak is. A medúzák szaporodására ugyanis az ivaros és ivartalan módon kialakult nemzedékek váltakozása jellemző. Maguk a szabadon úszó medúzák ivaroson szaporodnak, a megtermékenyített petéből bolygólárva fejlődik. Több lárvastádium után végül kialakul a helytülő hidraalak, amely csak ivartalan szaporodásra, ún. bimbózásra képes. A bimbózással létrehozott, alig néhány milliméteres egyedek lényegében már a medúzaformának felelnek meg, habár jellegzetes ernyőjük csak később fejlődik ki. Néhány hónap alatt akár 30 cm-esre is megnőhetnek.

A medúzatartás másik fő nehézsége abból adódik, hogy ezek az állatok a vízben sodródó apró szervezetekkel, planktonokkal táplálkoznak.

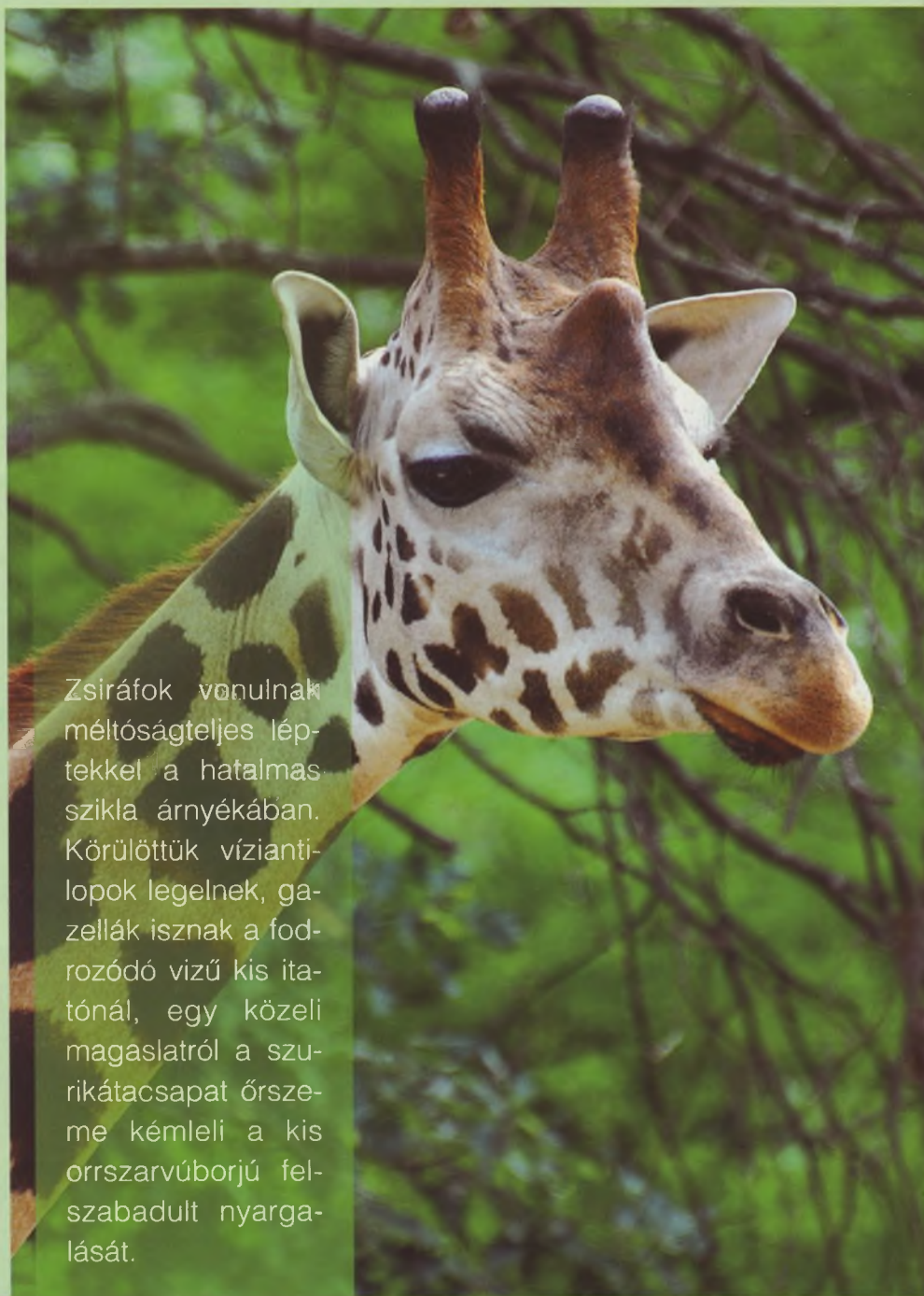
Budapest szavannája

Nemsokára benépesül a Nagyszikla környéke

Idilli kép, biztos keveseknek adatik meg, hogy mindezt ne televízió keresztül, hanem élőben lássák – gondolhatnánk. Pedig ez az egyelőre képzeletbeli jelenet nem az afrikai szavannán játszódik, hanem Budapesten, karnyújtásnyira a belváros lüktető üzleti negyedétől, sétálóutcáitól, a közeli jövőben. Tavasz végétől bárki, aki ellátogat a Fővárosi Állatkerthbe, tanúja lehet annak, ahogy az afrikai állatok birtokba veszik elkészült új kifutójukat.

Régóta várnak erre látogatóink, hiszen 2006 tavasza óta nem láthatók afrikai antilopok, zeb-rák, struccok az Állatkerthben: az új istálló, kifutók építése és a régiék bontása miatt állataink jó része más állatkerthbe, vadasparkba költözött. Vannak olyan állatok, amelyek az új kifutóra már nem jönnek vissza, ilyenek pl. a jávorantilopok, ám jóval több újonnan érkező faj egyedeit lehet majd megcsodálni a Szavannakifutón.

Társas kifutó lesz ez a javából, hiszen zsiráfok, víziantilopok, mocsáriantilopok, gazellák, gyöngytyúk, orrszarvúk, szurikáták osztják meg egymás-

Zsiráfok vonulnak méltóságteles léptekkel a hatalmas szikla árnyékában. Körülöttük víziantilopok legelnek, gazellák isznak a fodrozódó vizű kis itatónál, egy közeli magaslatról a szurikátacsapat őrseme kémleli a kis orrszarvúborjú felszabadult nyargalását.

Rotschild-zsiráf

Jelenleg egy 6 éves bika, Jonasz, és egy 12 éves tehén, Szantana él a Budapesti Kertben. Még két nőtényt hozunk az új kifutóba, az első Prágából még áprilisban megérkezik. Összeszoktatásuk már az új szavannakifutón történik majd, amely a két régi lakónknak is felfedezésre váró, új terep lesz.

Tollas szavannalakók

Az afrikai panoráma nem lenne teljes a földrész jellegzetes madarai, pl. a marabuk vagy a koronás darvak nélkül.

Gyűrűsfarú víziantilop

Nagytestű, dús szőrű antilopfaj; a hím testhossza jó két méter, testtömege 170-250 kg. Szarva csak a hímeknek van. Farán céltáblaszerű, jellegzetes fehér gyűrű vagy folt látható. Ha megriasztják, általában a víz felé menekül, ahol akár a vízfelszín alá is lemerülve úszik. A lengyelországi Wrocławból érkezik két tehén a Budapesti Kertbe.

sal ezt a területet. A zsiráfok és az antilopok egy kifutórészen osztoznak majd, míg az orrszarvúak, szurikáták önálló, kőhalmokkal elválasztott területrészt használnak. A csapatban szaladgáló gyöngytyúkok szabadon jöhetnek-mehetnek a patások között; ha éppen kedvük úgy hozza, akár a kifutóról is elsétálhatnak.

Az afrikai panoráma elmaradhatatlan szereplői, a zebraék nem erre a társaskifutóra térnek majd vissza, hanem új istállót és kifutót kapnak. A szavanna más fajait bemutató kisebb, de látványos kifutóegyüttes a régi zsiráfkifutó területét foglalja magába, és később lakják majd be az ide érkező állatok, pl. a disznófélék legszebbik faja, az ecsetfülű disznó. De ez már egy következő beszámoló témája lesz...

Szurikáta

Állataink tágas, napfényes lakóhelyet és ehhez csatlakozó új kifutórészt kapnak. Egy nőstényből (a 4 éves Cibere) és két hímből (a nagypapa korú, már 14 éves Günther és az „ifjú titán”, a 4 éves Mofli) álló csapatunkat egy hattagú társaság egészíti majd ki, és talán szaporulattal is megörvendeztetik látogatóinkat.

Pipacs

A növény egynyári. A mákfélék családjába tartozik. Karógyökerű, 40-90 cm magasra nő. Szőröktől borzas.

Májustól októberig virágozhat.

2 zöld, serteszőröktől borzas csészelevele van, ezek virágzásokor lehullanak.

Virága lángvörös, 7-10 cm átmérőjű, 4 szirmú, a szirmok tövében gyakran fekete folt látható.

Élőhelye:

a sarkvidék kivételével egész Európa, de megterem Ázsia mérsékelt égövi részein és Észak-Afrikában is. (Behurcolták már Ausztráliába, Új-Zélandra és Észak-Amerikába is.) Az őstermészetben nem találja a helyét, a szántók forgatott szélein virít.

A pipacs tejnedve enyhén mérgező. Előfordult, hogy a tehénborjak, a csikók vagy a báránysok meg is betegedtek tőle. Éppen ezért nagy meglepetést keltett, amikor 1850-ben egy Nemours nevű városkában hasznosítani kezdték a pipacst, mondván, nekik nincs más figyelemre méltó látványosságuk, mint a végtelen pipacsmezők. Számtalan pipacs-terméket dobtak piacra: cukorkát, bonbont, likórt, lekvárt, csokit, karamellt. Gyárat is építettek termékeik előállításához. A pipacs virágait kézzel szedik le. (A virág nem mérgező!) Neonlámpa alá teszik, hogy elpusztítsák a bogarakat. Szirupot főznek belőle, leszűrik, ez az aroma az egyik alapanyag. Termékeik élénk, vörös-pipacsos, dekoratív csomagolásával meghódították a vásárlókat.

Igaz, nincs még nyár, mégis jólesik felidézni a pipacsok színkavalkádját. Ezen túl más aktualitása is van: a pekingi olimpia magyar résztvevőinek felvonulási díszruháján pipacsok fognak virítani.

Égő-élénk színe miatt szeretjük a pipacst. Sok költőt, festőt meglehetett a vörösbe öltözött táj. Remélem, tudjátok, ki írta e gyönyörű sorokat:

„Pipacst éget a kővér határra
a lángoló magyar nyár tűzvarázsa.”

Abban is bízom, hogy ismeritek Szinyei Merse Pál pipacsos rétjeit! Aki nem, járjon utána!

Levelei sötétzöldek, szárnyasan szeldettek, fogazott szélűek..

Virágrügye bökölő.

A porzók ibolyakékek.

A bibekorong általában 10 karéjú.

A toktermés kúp alakú, a bibekorong alatt lyukak nyílnak a kiszóródó magoknak.

Magvai évekig megőrzik a csíráképességüket.

Magyar neve: Vetési pipacs
Tudományos neve: *Papaver rhoeas*

Szörkány iskola

Tudjuk, a pipacsot nem érdemes leszedni, mert azonnal elhervad, lehullik a szirma.
Fényképezni és festeni viszont gyönyörűség! Sok kis képből mozaikképet is készíthetünk,
élénk színei mindig felvidítanak.

Nemcsak vidámságot jelenthet a pipacs. Angliában a vérontás emlékének jelképe is.

1918. november 11-én 11 órakor ért véget hivatalosan az első világháború.
Angliában - és több más országban is - egyperces néma tiszteletadással adóznak a háborúban elesett katonák emlékére november 11-én pontban 11 órakor.
Az emlékezés jeléül az emberek pipacsot viselnek ruhájukon, melynek hagyománya onnan ered, hogy az első világháborús belgiumi és franciaországi csatamezőket ilyen virágok borították.

Az ausztráliai CSIRO intézet kutatói kísérleteznek a pipaccsal. A pipacs növekedésénél a morfin és kodein előállításához szükséges géneket kikapcsolták a kutatók, majd meglepődve tapasztalták, hogy a a retikulín nevű anyag nagyobb mennyiségben megjelent a növényben. Ez az újonnan termelődő vegyület felhasználható néhány betegség, például a rák egyes típusai és a malária kezelésére. Elképzelhető, hogy a pipacs drogmentes változata a jövőben értékes haszonnövény és gyógyszergyártási alapanyag lehet.

Ez azért is nagyszerű, mert legális megélhetést nyújthatna azoknak, akik eddig kábítószer céljára termelték a pipacsot.

Kinek mit jelent hát a pipacs? Vidám? Szomorú? Kártékony gyom vagy hasznos növény? Mindenképpen gyönyörű. A pipacs is a világ egyik csodája.

Madár Eszter

foto: Almási József

Hol a helye a hóvirágnak?

Az erdőben, természetesen. Ennek ellenére a kikeletet és a nőnapot borostyánlevélbe csomagolt, vadon termett hóvirágcsokrokkal ünnepeljük, melyek vázában hervadnak el. A csokrok évtizedeken át ezerszám vándoroltak tavasszal a hóvirágos erdőkből a településekre, így aztán nagyon megritkult mindenfelé az állomány.

Mivel mindig a legszebbeket gyűjtötték, a maradék mára el is satnyult sokfelé. Így a hóvirág védelmet kapott, és tilos gyűjteni, árulni, vásárolni. (Ez persze az erdőből származó, s nem a termesztett példányokra igaz.)

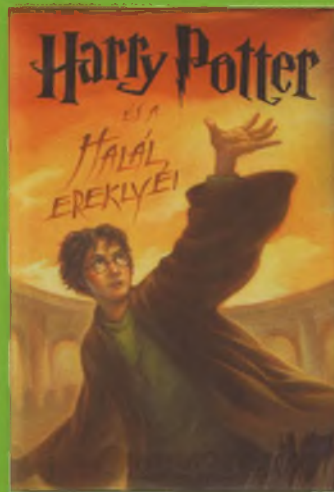
Jó lenne tudni, hol, mennyi és milyen állapotban maradt ebből a bájos, kora tavaszi hírnökből, mely sokszor már a hótakaró alól előbólogatva üdvözli az arra járókat. Ebben szeretnénk a segítségeteket kérni. Ha van kedvetek az első idej túrákat némi természetvédelemmel összekötni, akkor keressétek ezt a növényt lakóhelyetek szűkebb-tágabb környékén. Főként üde hegy- és dombvidéki erdeinkben, ligetekben és cserjésekben találhatjátok meg. (Hasznos lehet megkérdezni a fölntötteket, emlékeznek-e gyerekkorukból valami lelőhelyre...).

Ha rábukkantok egy állományra, rögzítsétek a megtalálás dátumát és helyét. A helymeghatározásnál legjobb, ha a megnevezés mellett térképábrát is készülsz, és a geokoordináták szerepeltetése minden igényt kielégít. Néhányszor tíz szál esetében méréseket is végezzetek, rögzítve a szárhossz és a virágfej méretét. Itt derül ki, milyen kiállású a talált állomány. Jó, ha azt is följegyzitek, milyen más védett növényfajokra bukkanatok, és milyen veszélyeztető tényezőkre figyeltetek föl.

Az eredményeket a munkában résztvevők nevével, címével küldjétek el a Süni Szerkesztőségének címére (1242 Bp., Pf. 455). Kérdéseiteket feltehetitek az 1/266-5449 telefonszámon és a szerk@vadon.hu e-mai címen. Az adatokat a természetvédelem szakemberei fölhasználják munkájukhoz, szerkesztőségünk pedig ajándékokkal jutalmazza.

Könyvajánló

Ezúttal a nagyobbaknak ajánlunk két könyvet. Az egyik az elsőtől az utolsó betűig kitalált történet (ahogy mondani szokás: minden hasonlóság valós személyekhez csak a véletlen műve lehet), a másinak viszont minden szava igaz, csakis tényeken alapszik. Egy dolog közös bennük: mindkettő boszorkányosan izgalmas!

Harry Potter és a halál ereklyéi

Végéhez érkezett a boszorkányos sorozat: most megtudjuk végre, sikerül-e legyőznie a sebhelyes homlokú, fiatal varázslónak a gonoszt. Az eltelt évek alatt nemcsak a kisiskolásként megismert Harry Potter érkezett el a felnőttkor küszöbére, hanem az olvasdók is felserdültek, így az egyes kötetek egyre „felnöttesebbé” váltak. Ám a befejező részből sem hiányzik a játékoság, s a kifogyhatatlan fantáziájú angol író a végére jó néhány meglepetést tartogat nekünk.

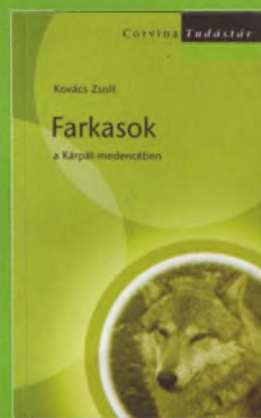
Animus Kiadó, 2008

Farkasok

a Kárpát-medencében

A farkas Európa talán legrosszabb hírű állata, melyre sokan még a mai napig úgy tekintenek, mint vérszomjas, emberevő fenevadra. Pedig a valóság távol áll ettől. Kovács Zsolt, a Vadon magazin főszerkesztője sok évszázad szakirodalmát, számos vadász, zoológus és természetvédelmi szakember beszámolót, valamint saját tapasztalatait összegezve, és a könnyed humort sem nélkülözve mossa tisztára az ordas befeketített portréját.

Corvinus Tudástár, 2007

Műsoros videokazettát nyerhetsz!

(A választ írd be a 27. oldalon található nyereményszelvényre!)

Kösd össze a pontokat 1-64-ig! Hogy hívják a flamingót?

Futónövények a szobában

Ha trópusi növényekből állítunk össze gyűjteményt, nem feledkezhetünk meg a futónövényekről sem. Ezek a fajok a talajon gyökereznek, majd hosszú kapaszkodásba kezdenek a fák törzsén az éltető fény felé. Szobanövénynek általában nagyon alkalmasak, mert a szobai árnyékot a fák alatti élet során megszokták. Sokuk viszont csak idős korban, napfényben mutatja meg teljes pompáját.

Szörnyeteg a szobádon

A monsztera valóban szörnyet jelent, ha a nevét lefordítjuk. A trópusi erdő talajára hulló magokból cérnavekonyságú szár hajt ki. A törékeny hajtás az árnyék felé kúszik. Akár méteres hosszúságúra is nyúlhat, anélkül, hogy egyetlen levélke fejlődne rajta. Amikor a legsötétebb árnyékban megtalálja, amit keresett – egy fatörzset –, taktikát vált. Leveleket nevel, amelyek a törzsre tapadnak, és levélpárról leválpárra, lassan elkezdi futni felfelé a törzsön a fény felé. Megfigyelték, hogy az sem akadályozza, ha szára elszakad, és elveszti a gyökerét: a levelek mögött, a kérgen mindig van annyi nedvesség és tápanyag, hogy tovább kússzon. Hó-

A monsztera ismert szobanövény, de azt már kevesen tudják róla, hogy ehető termést is hoz

napokkal később, a lombkoronába érve egy megfelelő ágvillaat keres, és ismét köpönyeget vált.

Akerekded árnyéklevelek helyett egyre nagyobb, szabadon álló leveleket nevel, amelyek a fő erek között behasadoznak. Itt, a fényben bontja ki torszavirágait, amelyekből a magok 30-40 métert zuhanva kerülnek újra a talajra, és ezdődik a változatos folyamat újra. Saját „szobaszörnyedhez” dugványozással juthatsz. Keress egy ismerőst, akinek van egy öreg,

terebélyes töve, és kérj egy rövid szárdarabot belőle. (Mivel elég természetes növény, amikor kinövi a lakást, úgyis vissza kell vágni.) Vágd le a hosszan kanyargó légyökér nagyját, és tedd vízbe vagy tőzeges földkeverékbe. Eleinte kis leveleket fog nevelni, de ha hűségesen öntözöd, megfelelő méretű cserépbe ülteted és párásítod a levegőjét, egyre nagyobbakat növeszt. Végül akár esernyőnyi leveleket is hozhat. Figyeld meg, hogy az eleinte ép szélű levelek után hogyan fejlődnek egyre izgalmasabban szabdaltak!

A viaszvirágnak nemcsak az illata édes, hanem a virágaiból csepegő nektár is. Levelei kemények, sötétzöldek

Illatos viaszvirág

Ez a növény már nagyszüleink, dédszüleink ablakát is díszítette, hiszen hagyományos szobanövény. Hosszú hajtásán fejlődő, gyakran vöröses árnyalatú leveleit a cserépbe szúrt drótkeret mentén nevelheted, így sűrű szövedéket alkot, és gazdagon virágzik. Trópusi származását ismerve nem meglepő, hogy szereti a meleget és a párat. Közepes öntözést igényel. Az ablak közelében – világos helyen – érzi igazán jól magát.

A Hoya nemzetség különböző fajainak virága eltérő színű, de alakjuk hasonlít egymásra

A gondos ápolás jutalmaként ötszögletű, fehér, viaszos hatású virágokból álló, ernyős virágzatot nevel. A kis csillagvirágok közepe vörös, ezért az egész félgömb rózsaszín összhatást kelt. A viaszvirág a vadon nálunk is előforduló selyemkóró rokonaként – ahhoz hasonlóan – enyhén mérgező, de a tünetek csak jelentős mennyiség elfogyasztása esetén alakulhatnak ki. A viaszvirág hosszan nyíló virágaival bőségesen megfizet a gondozá-

sért és odafigyelésért. A ritkán elágazó hajtásrendszer csúcsaiból készített dugványokkal szaporítható. Az arasznyi dugvány alsó leveleit távolítsd el, hogy csökkentsd a dugvány párologtatását, aztán szúrd jó mélyen homok és tőzeg keverékéből összeállított földkeverékbe.

A talaj nem száradhat ki a gyökeresedés hónapja alatt. A rendszeres párásításról is gondoskodni kell: legjobban, ha a dugványokat tartalmazó cserépet egy lefordított, használaton kívüli akvárium alá teszed. Ha megerősödik a növényke, ültess virágföldbe. Ha már kifejlett, virágzó növényed van, akkor készíts saját viaszvirágod hajtásaiból újabb dugványokat. A cseperedő növénykéket aztán elajándékozhatod ismerőseidnek, vagy más, érdekes fajokra cserélheted.

Öko**bu**lvár

Nagy szalamandrakaland

Amikor Kolumbusz kikötött Közép-Amerikában, Costa Ricának, azaz gazdag partnak nevezte el a felfedezett földet. Azóta 500 év telt el, és kiderült, egyetlen szempontból volt igaza a nagy kapitánynak: biológiailag valóban páratlanul gazdag az alig Dunántúlnyi ország. Itt terpeszkednek a világ legnagyobb érintetlen köderdői, melyek – nevükhöz híven – folyamatosan felhőbe burkolóznak, párásak, átláthatatlanok és csöpögnek. Ideális élőhelyet biztosítanak a kétéltűeknek, akik sosem szakadnak el a víztől. Egy tavalyi expedíció sikerének köszönhetően három új fajjal bővült a világ 300 szalamandrájából álló sereglet. A felfedezett fajok közül kettő éjszakai életet folytat, a harmadik nappali. Az éjszakaiak egyike – a nyílméregbékákhoz hasonlóan – feltűnő, vörös szalagot visel a hátán. A nappali szalamandra testhossza felnőtt korában sem haladja meg a 3 cm-t, így ez a törpe legfeljebb a legkisebb rovarokra lehet veszélyes. Nálunk egy ebihal is nagyobbra nőhet nála! Az elmúlt évtizedben Mexikóban felfedezett öt fajjal együtt a sérülékeny és rejtőzködő farkos kétéltűek fajszáma jelentősen gyarapodott. Büszke lehet rokonaira egyetlen hazai szalamandránk – a foltos –, az Aggteleki Nemzeti Park címerállata!

Foltos szalamandra

hírmozáik

Dinoszauruszok országa

Sokszor kapunk hírt távoli vulkánok kitöréséről. A Dél-Amerikai Llama (ejtsd: Jáimá) azonban mégis különleges. Az Andok nyugati oldalán emelkedő 3000 méteres kúp lankáin élnek a világ utolsó araukária-erdői. A nyitvatermők ősi ágához tartozó fenyőszerű növények virágkorukat az őshüllők idején élték, mára kis foltokban maradtak fenn a déli félteke eldugott zugaiban. Az araukó indiánokról elnevezett, lenyűgöző, ernyős koronájú faóriások őskori hangulathoz tökéletesen illik a vulkánkitörés moraja és füstje, hiszen a földtörténet korábbi szakaszait a heves vulkáni tevékenység jellemezte. A pergő vulkáni hamuban álló, akár ezer éves fatörzsek között sétálva most bizonyosan a dinoszauruszok közelségét lehet érezni.

Óvakodj a tigristől!

Karácsony után a Los Angeles-i Állatkertben egy szibériai tigris támadott meg három fiatalembert. A nagyon ritka állatkerti szerencsétlenség háttérében a látogatók magatartása állhatott, akik a szemtanúk szerint hosszan hergelték a veszedelmes nagymacsskát. A fiatalok, az állatkert szakembereivel együtt, lebecsülték az egyébként mogorva tigrishölgy erejét: nem sejtették, hogy a fenévad átmászik a hat méter magas kerítésen, és átugorja a széles árkot is! Valószínűleg az ázsiai erdőkben senkinek nem szottyanna kedve packázni egy félelmetes, csíkos ragadozóval. A tanulság: a vadak kerítés mögött is ugyanolyan tiszteletet érdemelnek, mint a vadonban!

Bogosi Zoltán felvétele

Malomparádé

A napokban kezd forogni nyolc óriási szélerőmű Sopronkövesden. Ezzel 51-re növekszik a hazai szélkerekek száma, az általuk előállított energia mennyisége pedig közel harmadával emelkedik. De a szélmalomok hazai szaporodásának csak az elején járunk: ha megvalósulnak a tervezett beruházások, akkor év végére akár megháromszorozódhat a számuk.

Leguánéső

Sült galamb helyett méteres, zöld gyíkok potyogtak január elején a trópusi Florida fáiról. A természetes hüllők a szokatlanul hideg – 10 fok alatti – éjszakákon kihűlnek, megmerevednek, és leesnek az ágakról. Amikor a reggeli felmelegedés beköszönt, újra felmelegszenek, és visszamásznak a lombok közé, mintha mi sem történt volna. Károsodást csak akkor szenvednek, ha két éjszakai lehűlés között sem tud szervezetük felmelegedni.

zöld leguán

Bélyegmúzeum

Erdei állatok

Az **Erdei állatok** című sorozatot 1953-ban adta ki a Magyar Posta. Ezek voltak az első olyan bélyegek, melyek hazánk emlőállatai közül mutattak be néhányat. Postai forgalomban 1954. decemberéig voltak: 375 ezer példányban jelentek meg, ami az akkori tömegkiadást tekintve átlagos mennyiséget jelentett. Gondoltak a bélyegritkaságok gyűjtőire is, így 3500 vágott sorozatot is nyomtattak. Ezeknek a bélyegeknek szélé nem fogazott, hanem egyenes.

Dámszarvas. A jégkorszakban még élt hazánk területén, majd kipusztult, s az elmúlt évszázadokban Ázsiából telepítették újra, ahol még a vadonban előfordul. Könnyen szelődülő állat, melynek ma már többek közt fekete, fehér, sárga színváltozata is létezik.

Gímszarvas. Erdeink koronás nagyvadjának agancsa olykor a tizennégy kilót is eléri, melynek segítségével a bikák – általában szeptemberben – komoly csatákat vívnak a tehének kegyeiért. Ilyenkor hallható a szarvasbögés. A vadászok bögőkürtjük segítségével becsapják a féltékeny állatokat, a maguk közelébe csalják őket.

Mókus. Erdeink közkedvelt lakója a mókus, melynek hazánkban két színváltozata, a vörös és a szürke is előfordul. Énekesmadaraink egyik gyakori fészekpusztítója. A telet fészékében tölti, ilyenkor a főként dióból és makkból felhalmozott készleteiből él, mivel nem alszik igazi téli álmot.

Nyest. Emberi települések leggyakoribb kisragadozója ez a meglehetősen nyúlánk állat, az elvadult házigalambok ádáz ellensége, de a be nem zárt baromfiólak megdézsmálója is. Főként nyáron gyümölcsökkel is táplálkozik.

Mezei nyúl. Hajdanán hazánkban mindenfelé gyakori volt, de az utóbbi évtizedekben állománya jelentősen megfogyatkozott. Kőlykei a házi nyúléival ellentétben nyitott szemmel jönnek világra, s anyjuk magukra hagyja őket, csak szoptatni jár vissza. Ezért ha a mezőn „elárvult” kisnyulat találtak, ne nyúljatok hozzá, nem fenyegeti éhhalál!

Őz. Kirándulásaitok során biztosan találkoztatok már ezzel a párosujjú patással. Tavasszal előfordulhat, hogy pettyes gidákat találtak egymagukban az erdőben – ezek, akárcsak a mezei nyulak utódai, nem elárvultak. Megsimogatni nem szabad őket!

Róka. A rókák száma hazánkban az elmúlt években soha nem látott mértékben megnövekedett. A veszteség elleni küzdelem részeként oltóanyagot tartalmazó tojásokat helyeznek ki az erdőbe, ezért a kór nem pusztítja őket. Ezzel egyidőben a rókaprém is kiment a divatból, így vadászatauk is mérséklődött.

Sün. Szélmentes, csendes nyári estéken gyakran hallhatjátok a száraz fűben botorkáló süni neszezését. Ha hirtelen meglepíték, hátbőrének izomzata segítségével villámgyorsan összegömbölyödik. Magányos állat, csak a párzási időben jár párban. Feledhetetlen látvány az anyaállat kicsinyeivel.

Vaddisznó. Erdeink egyetlen olyan állata, mely veszélyt is jelenthet számunkra: a malacait féltő koca vagy a vadászok által sebzett példány szorult helyzetben megtámadhatja az embert. Zrínyi Miklós, aki hazánkat a törököktől védte, szintén egy sebzett kan áldozata lett.

Vidra. Testfelépítése a vízi vadászathoz igazodott, farkával és testével mozog előre, lábaival pedig kormányozza magát. Régebben halpusztítója miatt üldözték, így tőlünk nyugatabbra már csak elvétve fordul elő.

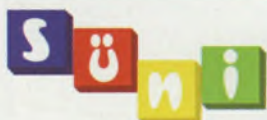

Ha Budapesten, a VII. kerületben, a Hársfa u. 47. szám alatti Bélyeg-múzeumban jártok, csodálatos világ tárul szemetek elé: a Föld minden országából származó, több mint hárommillió példányos gyűjteménybe pillanthatok bele. Tudásokat szórakozva bővíthetitek akár az állatok és növények birodalmával, akár az élet más területeivel kapcsolatban.

Megjelent

Cápalesen
Szafari Csehországban
Állatkerti hírek

Keresd az
újságárusoknál!

SÜNI

A Göncöl Alapítvány, a Fővárosi Állat- és Növénykert
és a Süni Egyesület kéthavi folyóirata
XXIII. évfolyam 2008/2. szám

nka
Nemzeti Kulturális Alap

Környezetvédelmi
és Vízügyi
Minisztérium

DUNAPACK
NEMZETI ÉS KÖRNYEZETVÉDELMI ALAP

NCA
Nemzeti Kulturális Alap

Kiadja a Göncöl Alapítvány (2600 Vác, Ilona u. 3.), az IUCN tagja
Felelős kiadó: Kiszél Vilmos, a Göncöl Alapítvány elnöke
Főszerkesztő: Mirtse Zsuzsa (mirtsezsuzsa@vadon.hu, mirtse.zsuzsa@freemail.hu)
Szerkesztő-olvasószerkesztő: Mirtse Áron (mirtse@t-online.hu)
Tudományos szerkesztő: Kovács Zsolt (kovacszsolt@vadon.hu)
Művészeti vezető: Oláh Csaba (sunimagazin@gmail.com)
Állatkerti szerkesztők: Szabon Márta, Hanga Zoltán
Nyomda: Arrabona Print Nyomda
Felelős vezető: Ványik László ügyvezető, (info@arrabonaprint.hu)
Titkárságvezető: Fliegl Mónika
Szerkesztőségi titkár: Nemes Krisztina (krisztina@vadon.hu), Fuchs Adrienn (adrienn@vadon.hu)
Terjesztés: Kovács Gyula (kgypan@freemail.hu)
Dr. Tóth Zsigmond (szerk@vadon.hu)
A szerkesztőség címe: 1134 Budapest, Váci út 63-67.
Levélcím: 1242 Budapest, Pf.: 455. Tel./fax: 266-5449 • E-mail: szerk@vadon.hu

A lap fő támogatói:
Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium, Nemzeti Kulturális Alap, Miniszterelnöki Hivatal,
Nemzeti Civil Alapprogram, ÖKO-Pannon Kht, DunaPack Zrt.,

Terjeszti a Nemzeti Hírlapkereskedelmi Rt., a regionális részvénytársaságok,
a Budapesti Hírker Rt. Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Rt. Levél- és
Hírlapüzletági Igazgatósága (LHI).
Belföldi előfizetés: Budapesten az LHI ügyfélszolgálati irodáinál,
a hírlapképzésbesítőknél, a Hírlapelőfizetési Irodában
(HELIR - Budapest, Orczy tér 1., levélcím: HELIR 1900 Budapest),
vidéken a postáknál és a kézbesítőknél.
Külföldi előfizetés: a Hírlapelőfizetési Irodában
(HELIR - Budapest, VIII. Orczy tér 1.,
levélcím: HELIR 1900 Budapest) ISSN: 1585-907x

Címlapon: flamingó (Bankó Éva felvétele),
poszteren: gepárd (Haszon Gábor felvétele), hátulapon: mókus (Bagosi Zoltán felvétele)

EZ AZ ÚJSÁG ÚJRAHASZNOSÍTOTT PAPÍRBÓL KÉSZÜLT. E CÉLBÓL FÁT NEM VÁGTAK KI.

ÉLJ ÚGY, MINT AZ ERDŐ - ÉS AZ ERDŐ IS ÉLNI FOG!

A FÁK NEM SZEMETELNEK.

AMIT ELHULLATNAK, KÉSŐBB ÚJRA FELHASZNÁLJÁK.

A KELETKEZETT HULLADÉKOT GZÚJTSD SZELEKTÍVEN. HOGY ÚJRA TERMÉK.

ÉS NE SZEMÉT LEGYEN BELŐLE!

A FÁK TUDJÁK A TITKOT.

ANNYIT VESZNEK EL, AMENNYIRE SZÜKSÉGÜK VAN.

A VÁSÁRLÓ HULLADÉKOT IS VESZ. VÁSÁROLJ ANNYIT ÉS ÚGY.

HOGY KEVESEBB SZEMÉT KELETKEZZÉK!

nca
Nemzeti Örökség Intézménye

Környezetvédelmi
és Vízügyi
Minisztérium

nka
Nemzeti Kulturális Alap

08.002

